

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2010

Bc. Michal Ježek

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

Fiskální uspořádání USA

Fiscal federalism in the USA

DP-PE-KFU-2010-26

MICHAL JEŽEK

Vedoucí práce: Ing. Ivana Šimíková, Ph.D. - KFÚ

Konzultant: Ing. Tomáš Pavelka, Ph.D. - VŠE

Počet stran: 82

Počet příloh: 1

7. května 2010

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladu, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 7. 5. 2010

.....

Anotace

Diplomová práce se zabývá analýzou fiskálního federalismu Spojených států amerických. Cílem práce je kompletní rozbor federalismu a fiskálního federalismu USA a návrh aplikace modelu fiskálního federalismu na podmínky Evropské unie.

Diplomová práce má dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou definovány pojmy federalismu a fiskálního federalismu, modely fiskálního federalismu, fiskální decentralizace a rozpočtová skladba. V praktické části je provedena kompletní analýza amerického fiskálního federalismu, komparace fiskálního federalismu USA a EU a návrh modelu fiskálního uspořádání Evropské unie založeného na struktuře fungování amerického fiskálního federalismu.

Klíčová slova

Fiskální uspořádání, rozpočet, příjmy, výdaje, národní vláda, státní vláda, místní vláda, sociální pojištění, daně.

Summary

The diploma work deals with the analysis of the fiscal federalism in the United States. The aim of this diploma work is a complete analysis of federalism and fiscal federalism in the USA and the design for application's model of the fiscal federalisms in terms of the European Union.

The diploma work has two main parts: the theoretical and the practical. In the theoretical part are defined the notions of the federalism and fiscal federalism, the models of fiscal federalism, the fiscal decentralization and the budget structure. In the practical part is made complete analysis of U.S. fiscal federalism, fiscal federalism comparison of U.S. and EU and designed model of the fiscal structure of the European Union, which is based on the general functioning of American fiscal federalism.

Key words

Fiscal federalism, budget, receipts, outlays, federal government, state government, local government, social insurance, taxes.

OBSAH

1 ÚVOD	11
2 TEORIE FEDERALISMU	12
2.1 Federace	12
2.2 Federalismus.....	12
2.3 Fiskální federalismus	12
2.4 Struktura vládních úrovní	14
2.4.1 Federální vláda	15
2.4.2 Státní vláda	16
2.4.3 Místní vláda	16
2.4.4 Nadnárodní vláda	16
2.5 Modely fiskálního federalismu	17
2.5.1 Horizontální model fiskálního federalismu	18
2.5.2 Vertikální model fiskálního federalismu	18
2.5.3 Kombinovaný model fiskálního federalismu v ČR	21
2.6 Fiskální decentralizace	22
2.6.1 Rozpočtové určení daní	22
2.6.2 Systém dotací	22
2.7 Rozpočtová skladba	24
2.7.1 Příjmy státního rozpočtu	24
2.7.2 Výdaje státního rozpočtu	25
2.7.3 Municipální rozpočty	25
3 ANALÝZA FISKÁLNÍHO USPOŘÁDÁNÍ USA.....	27
3.1 Historický vývoj federalismu v USA	28
3.2 Vládní úrovně.....	32
3.3 Fiskální rozpočet	35
3.3.1 Vývoj fiskálního rozpočtu od roku 1789	37
3.3.2 Fiskální příjmy.....	38
3.3.3 Fiskální výdaje.....	42
3.3.4 Veřejný dluh	45

3.4 Vztahy mezi rozpočty federace, států a místních vlád	46
3.4.1 Příjmy rozpočtů federace, států a místních vlád	47
3.4.2 Výdaje rozpočtů federace, států a místních vlád	51
3.4.3 Schéma fiskálního uspořádání USA	57
3.4.4 Hodnocení fiskálního hospodaření USA	58
4 APLIKACE AMERICKÉHO MODELU FISKÁLNÍHO USPOŘÁDÁNÍ NA PODMÍNKY EU	59
4.1 Představení EU.....	59
4.1.1 Historie EU	59
4.1.2 Členské státy EU	60
4.1.3 Instituce EU.....	61
4.1.4 Politika EU.....	62
4.2 Komparace USA a Evropské unie.....	63
4.2.1 Federalismus EU a USA.....	63
4.2.2 Pravomoce a kompetence států EU a USA.....	64
4.2.3 Rozpočet EU a USA	66
4.2.4 Komparace strany příjmů rozpočtu USA a EU	66
4.2.5 Komparace strany výdajů rozpočtu USA a EU	68
4.2.6 Jednoduchý model systému fiskálního uspořádání EU	72
4.3 Aplikace US modelu na podmínky EU	73
4.4 Hodnocení a porovnání US modelu na podmínky EU	74
4.4.1 Federalismus EU po zavedení US modelu	74
4.4.2 Fiskální federalismus EU po zavedení US modelu	74
4.4.3 Výhody a nevýhody oproti stávajícímu modelu EU.....	75
5 ZÁVĚR	77
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	79

Seznam použitých zkratek a symbolů

Aj.	a jiné
EU	evropská unie
F	federální
FO	fyzická osoba
FR	federální rozpočet
DPH	daň z přidané hodnoty
GDP/HDP	hrubý domácí produkt
GNP/HNP	hrubý národní produkt
M	místní
MR	místní rozpočet
Mil.	milion
Mld.	miliarda
MR	místní rozpočet
Např.	například
N	národní
Odh.	odhad
P	příjem
PO	právnícká osoba
R	rozpočet
S	státní
SR	státní rozpočet
Tj.	to je
Tzn.	to znamená
US	americký
USA	Spojené státy americké
USD	americký dolar
V	výdaje
www	webové stránky
€	euro
\$	americký dolar
%	procenta

Seznam tabulek

Tab. 1 -Příklad rozdělení kompetencí, příjmů a výdajů u jednotlivých typů vlád	17
Tab. 2 –Výdaje a příjmy municipálních rozpočtů	26
Tab. 3 –Názvosloví vládních jednotek	28
Tab. 4 –Vývoj počtu vládních jednotek	33
Tab. 5 –Historický vývoj příjmů a výdajů	37
Tab. 6 –Daň z příjmu	39
Tab. 7 –Daň z příjmu právnických osob	40
Tab. 8 –Spotřební daň	40
Tab. 9 –Sociální a důchodové pojištění	41
Tab. 10 –Příjmy do federálního rozpočtu	41
Tab. 11 –Výdaje federálního rozpočtu	45
Tab. 12 –Vývoj veřejného dluhu	46
Tab. 13 –Daňové příjmy jednotlivých vládních úrovní	47
Tab. 14 –Fiskální příjmy jednotlivých vládních úrovní.....	49
Tab. 15 –Kategorie výdajů	51
Tab. 16 –Celkové dotace federální vlády pro státní a místní vlády	53
Tab. 17 –Výdaje jednotlivých vládních úrovní	55
Tab. 18 –Výdaje jednotlivých vládních úrovní v procentech.....	56
Tab. 19 –Země Evropské unie.....	61
Tab. 20 –Pilíře EU.....	62
Tab. 21 –Základní fakta USA a EU	64
Tab. 22 –Příjmy do rozpočtu EU	66
Tab. 23 –Komparace příjmů EU a USA.....	67
Tab. 24 –Výdaje rozpočtu EU.....	68
Tab. 25 –Komparace výdajů rozpočtu EU a USA	71

Seznam obrázků

Obr. 1 –Struktura několikaúrovňové veřejné vlády.....	15
Obr. 2 –Centralizovaný model fiskálního federalismu	19
Obr. 3 –Decentralizovaný model fiskálního federalismu	19
Obr. 4 –Kombinovaný model fiskálního federalismu	20
Obr. 5 –Kombinovaný model fiskálního federalismu v ČR	21
Obr. 6 –Uspořádání vládních jednotek.....	32
Obr. 7 –Rozdělení pravomocí mezi národní a státní vlády.....	34
Obr. 8 –Sdílené pravomoci národní a státní vlády	34
Obr. 9 –Příjmy a výdaje federálního rozpočtu.....	36
Obr. 10 –Schéma fiskálního uspořádání USA v roce 2009.....	57
Obr. 11 –Model fiskálního uspořádání EU.....	72
Obr. 12 –Aplikace US modelu na podmínky EU.....	73

Seznam grafů

Graf 1 –Rozdělení fiskálních příjmů.....	39
Graf 2 –Procentuální rozdělení výdajů federálního rozpočtu	43
Graf 3 –Procentuální rozdělení fiskálních příjmů jednotlivých vládních úrovní.....	50
Graf 4 –Vývoj příjmů jednotlivých vládních úrovní	50
Graf 5 –Procentuální rozdělení dotací v roce 2009.....	54

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí mé diplomové práce Ing. Ivaně Šimíkové, Ph.D. za pomoc, odborné vedení, cenné připomínky a poskytnutí informací potřebných k vypracování diplomové práce.

1 ÚVOD

Tématem diplomové práce je analýza a popis fiskálního federalismu USA a návrh aplikace modelu fiskálního uspořádání USA na podmínky EU, který by měl ukázat, možnosti funkce Evropské Unie na bázi fiskálního federalismu USA, zda by se federalismus mohl stát hlavní teorií sjednocení EU a fiskální federalismus efektivním řešením v rámci plnění společného rozpočtu, pravomocí a kompetencí EU.

Diplomová práce obsahuje teoretickou a praktickou část. V teoretické části budou definovány pojmy federace, federalismu, fiskálního federalismu a obecné modely fiskálního federalismu. Dále je práce zaměřena na rozbor obecného hlediska fiskální decentralizace veřejných financí a rozpočtové skladby, kompetencí a pravomocí jednotlivých vládních úrovní. V praktické části bude provedena kompletní analýza amerického fiskálního federalismu, historie vzniku federalismu v USA, rozdělení fiskálních příjmů a výdajů a výdajových pravomocí a kompetencí mezi jednotlivé vládní úrovně. Dále budou popsány používané nástroje fiskálního federalismu, tzn. navrstvení fiskálního příjmu, systém dotací či spolupodílení se na daních z příjmu a výdajový segment jednotlivých vládních úrovní.

Ve finální fázi praktické části diplomové práce bude provedena komparace fiskálního federalismu USA a EU a návrh modelu fiskálního uspořádání Evropské unie založeného na struktuře fungování amerického fiskálního federalismu. Dále hodnocení aplikace amerického modelu na podmínky Evropské unie. Tento model by mohl napovědět, zda by se federalismus a fiskální federalismus mohl stát v budoucnu hlavní teorií pro sjednocení a přínosem v systému financování Evropské unie. Metody použité v diplomové práci jsou popis, empirický výzkum a vlastní návrh modelu. Rád bych, aby se má diplomová práce stala podkladem pro možný budoucí způsob financování EU, založený na americké struktuře fiskálního uspořádání.

2 TEORIE FEDERALISMU

Před analýzou fiskálního uspořádání vymezuje práce definice pojmů federalismus, federace a fiskální federalismus.

2.1 Federace

Význam pojmu federální znamená propojení nebo spojení mezi různými suverenitami. Federace je uspořádání státu, skládajícího se ze členů federace (státy, země, republiky). Postavení jednotlivých států je zajištěno ústavou nebo smluvně. Rozložení moci ve federaci je rozděleno mezi jednotlivé vládní úrovně, mezi federální orgány a orgány členských států.

Federace se rozděluje na vnitrostátní a mezinárodní. U obou druhů systému federace nemají státy právo vystoupit z federace (USA, Mexiko, Československo do r. 1992). V mezinárodním systému federace mají státy omezenou mezinárodní subjektivitu a mohou uzavírat mezinárodní smlouvy do výše stanovené ústavou (Německo, Švýcarsko, Rakousko). Státy nemají právo vystoupit, spor o právo na výstup z federace se udál například v americké občanské válce „válka severu proti jihu“ (1861-1865) mezi Spojenými státy americkými a konfедераčními státy (jižní státy odtržené od unie). [8]

2.2 Federalismus

Federalismus je politická filosofie či politický systém, určující správný chod federace tzn. rozdělení vládních pravomocí mezi národní a státní vlády. Federalismus se chápe také jako sdružující prvek v zemích s ekonomickou, politickou, sociální a kulturní rozdílností. [10]

2.3 Fiskální federalismus

Historie teorie fiskálního federalismu se vztahuje ke konci 2. světové války. Hlavní příčiny zkoumání teorie fiskálního federalismu byla efektivní alokace finančních zdrojů mezi

jednotlivé stupně vlády. Zjednodušeně lze říci, že jde o vícestupňové uspořádání rozpočtové soustavy a správné fungování veřejných financí. [10]

Hlavním předmětem fiskálního federalismu je:

- tvorba a užití fondů a jednotlivých veřejných rozpočtů;
- způsob optimální alokace finančních příjmů do jednotlivých typů veřejných rozpočtů;
- rozdělování pravomocí, kompetencí, financování a odpovědností mezi vládní úrovně;
- decentralizace veřejného sektoru. [1]

Teorie fiskálního federalismu dle Pekové zkoumá:

- „optimální míru decentralizace funkcí veřejných financí – alokační, redistribuční a stabilizační;
- vertikální a horizontální strukturu rozpočtové soustavy;
- možnosti optimalizace finančních vazeb, tzn. vztahy mezi jednotlivými rozpočty, rozpočty územní samosprávy a mimorozpočtovými fondy;
- způsob tvorby, rozdělování a užití jednotlivých veřejných rozpočtů a účelových fondů;
- existenci víceúrovňové vládní úrovně – optimální rozdělení pravomocí a odpovědností mezi nimi.“ [1, str. 157]

Fiskální federalismus (fiskální decentralizace) se tedy zaměřuje na přerozdělování veřejných statků k pokrytí veřejných služeb. Místní vlády zajišťují prostřednictvím příjmů či transferů tuto decentralizaci. Jednotlivé vládní úrovně mají přesně vymezené pravomoce, při rozdělování příjmů.

Fiskální federalismus má několik funkcí. Jednou z nejdůležitějších je tzv. funkce alokační veřejných financí. Další funkcí je stabilizační a redistribuční. [3]

Alokační

- závisí na postavení jednotlivých vládních úrovní a na tom, jak tyto vládní úrovně zabezpečují veřejné statky;
- hospodárné užívání finančních prostředků ve veřejných rozpočtech;
- prostřednictvím státního rozpočtu financovat veřejné statky pro blaho a užitek obyvatelstva;
- poskytovat veřejné statky obyvatelstvu “zdarma” či za částečnou úplatu.

Redistribuční

- souvisí s daňovou pravomocí jednotlivých úrovní;
- přerozdělování státního rozpočtu mezi obyvatelstvo a další subjekty s cílem dosažení určité vyrovnanosti;
- redistribuční funkce by měla vést k spravedlivému rozdělování důchodu.

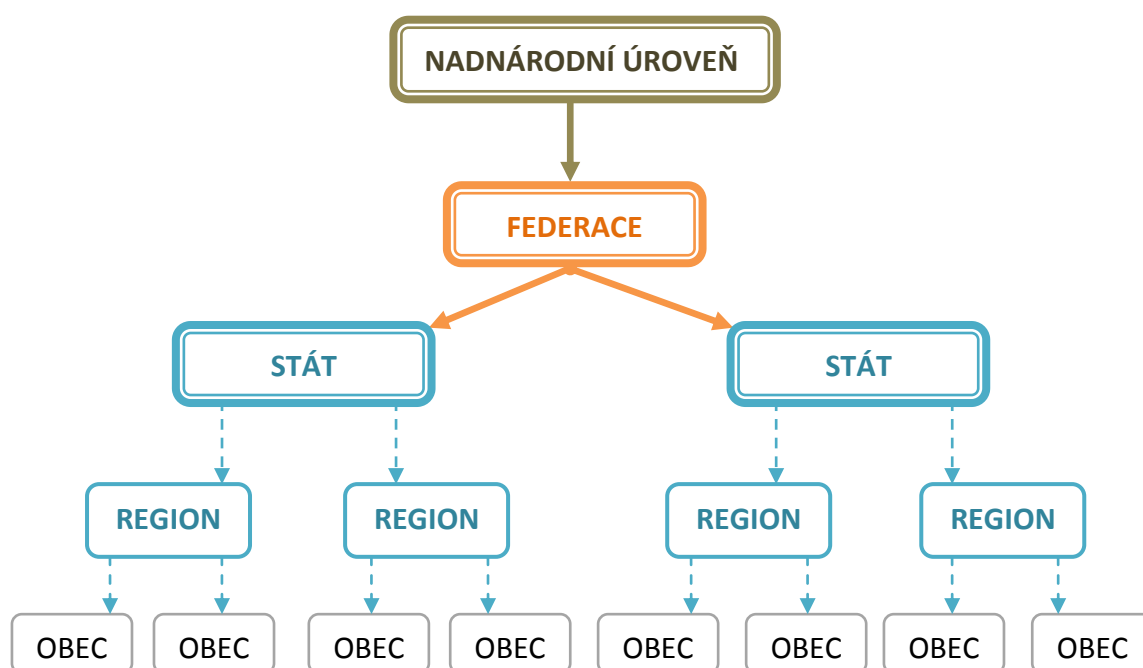
Stabilizační

- stabilizační (fiskální) funkce je projevem aktivní fiskální politiky státu, snaha ovlivňovat základní ekonomické veličiny (hospodářský růst, zaměstnanost, platební bilanci a inflaci). [1, 3]

2.4 Struktura vládních úrovní

Fiskální federalismus je založen na bázi vertikálního a horizontálního uspořádání vládních úrovní, tzn. existence víceúrovňové vládní úrovně. Fiskální federalismus určuje optimální rozdělení pravomocí a odpovědností mezi těmito vládními úrovněmi. Stát je představován na jedné straně ústřední vládou (parlamentem, volenými orgány) a státní správou a na druhé straně územní samosprávou, která může být i vícestupňová. Územní samospráva je víceméně nezávislá, autonomní na ústřední vládě a její povinnosti a odpovědnosti v rozhodování upravuje zákon. Mezi ústřední vládou a samosprávou existují zákonem upravené finanční vazby. Územní samospráva je definována jako funkční celek či forma veřejné správy a vlády, který samostatně spravuje a rozhoduje o svých záležitostech, na území menším než je území státu (např. obce a kraje v ČR, zobrazuje obr. 1). Samosprávní celky mají vlastní orgány, které vykonávají úkoly samosprávy.

Územní samospráva plní ekonomickou, sociální a územně technickou funkci. Nejvýznamnější funkce v ekonomické oblasti je zajištění veřejných statků, tj. statky či služby, prospěšné celé společnosti, spotřebovávány kolektivně a zabezpečovány veřejným sektorem. Veřejné statky jsou čisté (nedělitelné, nevyloučitelné) a smíšené (dělitelná kvantita, nedělitelná kvalita). [1]

Obr. 1 –Struktura několikaúrovňové veřejné vlády

Zdroj: Vlastní zpracování; [1]

Vládní úrovně

- federální vláda (ústřední, národní);
- státní (republiková, resp. zemská);
- místní (municipální);
- nadnárodní vláda. [1]

2.4.1 Federální vláda

Součástí národní vlády jsou ústřední volené orgány, tzn. parlament, ministerstva, úřady a instituce. Řízení, činnost, postavení a hospodaření státní správy a územní samosprávy je dané zákonem a ústavou. V některých zemích se činnost přenáší z národní úrovně na státní úroveň.

2.4.2 Státní vláda

Státní vláda (zemská, resp. republiková) je to typ vlády v jednotlivých státech federace. Státní vláda je střední vládní úroveň, která má dostatečnou volnost v rozhodování a pravomoce zákonem stanovené. Státní vlády mají vymezen finanční příjem, který plyne do veřejného rozpočtu a pomocí kterého jsou financovány potřeby na této vládní úrovni. Postavení státní vlády se v různých zemích liší, pravomoce a kompetence jsou vymezeny zákonem.

2.4.3 Místní vláda

Místní vláda je základním stupněm územní samosprávy. V některých zemích existují dvou, až třístupňové územní samosprávy, tzv. víceúrovňové. Tyto územní samosprávy se mohou skládat z krajů, obcí, regionů, okrsků. Místní vlády mají ze zákona stanoveny nezávislé pravomoce a odpovědnosti, zejména při zajišťování veřejných statků. Mezi jednotlivými státy jsou značné rozdíly v rozdělování a struktuře výkonných orgánů a místní správy. Existují tři modely místních správ: angloamerický, smíšený a francouzský.

2.4.4 Nadnárodní vláda

Příkladem nadnárodní vlády je vláda Evropské unie. Nadnárodní vláda plní funkci koordinační a ekonomickou. Důvody nadnárodní vlády spočívají v podpoře a rozvoji „ekonomicky slabších“ zemí, modernizaci a zvyšování životní úrovně, snižování nezaměstnanosti, podpora hospodářství, sociální a finanční a měnové politiky.

Rozdělení pravomocí a kompetencí jednotlivých vládních úrovní je značně rozdílné u různých druhů států. Kompetence, pravomoce, odpovědnost a hospodaření vládních

úrovní se liší podle toho, jak jsou vybaveny zákonem. Příklad kompetencí, příjmů a výdajů jednotlivých vládních úrovní ukazuje tabulka 1. [1, 3]

Tab. 1 -Příklad rozdělení kompetencí, příjmů a výdajů u jednotlivých typů vlád

Národní vláda	Státní vláda	Místní vláda
Příjmy		
DPH	Individuální důchodová daň	Majetkové daně
Individuální důchodová daň	Přirážky k zemským daním	Daně z motorových vozidel
Daň z korporací	Prodejní daně (maloobchod)	Uživatelské poplatky
Spotřební daň	Spotřební daně	Správní poplatky
Daň z přírodních zdrojů	Majetkové daně	
Cla, vývozní daň		
Výdaje		
Zdr. péče 2. řádu (výzkum)	Zdr. péče 3. řádu (nemocnice)	Základní zdravotní péče
Vysokoškolské vzdělání	Vyšší a střední vzdělání	Základní vzdělání
Meziměstské silnice, dálnice	Meziměstské silnice a dálnice	Likvidace odpadů, kanalizace
Meziměstská veřejná	Ochrana ovzduší a vody	Vodovody, bydlení
Obrana	Policie	Kultura, policie

Legenda: Zdr. – zdravotní.

Zdroj: Vlastní zpracování; [1]

2.5 Modely fiskálního federalismu

Existuje několik modelů fiskálního federalismu. Tyto modely se rozdělují podle přerozdělování veřejných příjmů a také podle vazeb mezi vládními úrovněmi.

- horizontální (kooperativní) model fiskálního federalismu;
- vertikální model fiskálního federalismu.

2.5.1 Horizontální model fiskálního federalismu

Jde o specifické uspořádání federace například v Německu. Model funguje na bázi vztahů mezi rozpočty v horizontální linii. Chudší země (v rámci federace) jsou dotovány zeměmi bohatšími. Finanční oblast horizontálního modelu funguje na společném zákonodárství. V horizontálním federalismu se upřednostňuje dělba společných příjmů, daňová politika je centralizovaná a tímto se zamezuje daňové konkurenci mezi regiony. Země s vyšší daňovou kapacitou, formou příspěvků finančně pomáhají zemím slabším. [1]

2.5.2 Vertikální model fiskálního federalismu

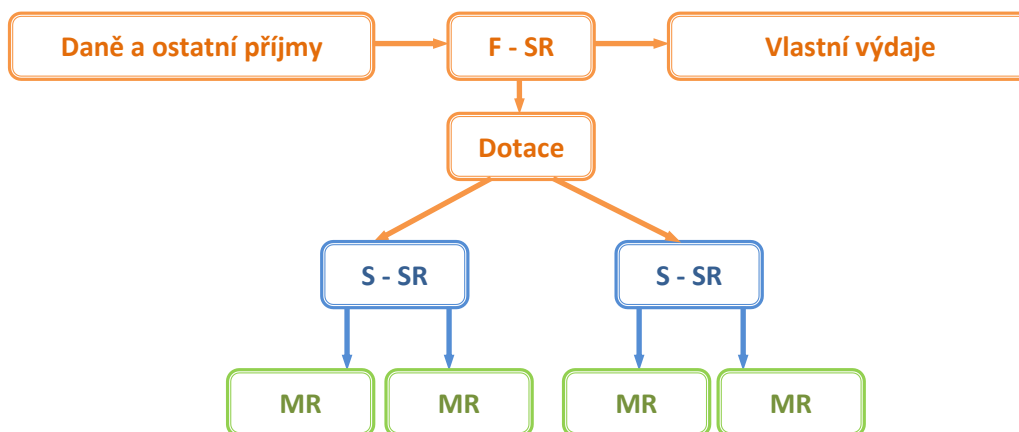
Vychází z Musgraveova modelu veřejné správy. Nazývá se “koláčový model” či model “vrstveného dortu” (layer-cake model). Nejčastěji je používán v anglosaských zemích (USA, Kanada, Austrálie). Hlavním principem vertikálního modelu je finanční autonomie vládních úrovní a nezávislost jednotlivých vládních úrovní ve fiskální politice na horizontální úrovni.

Vertikální model se rozděluje na:

- centralizovaný model fiskálního federalismu;
- decentralizovaný model fiskálního federalismu;
- kombinovaný model fiskálního federalismu. [1]

Centralizovaný model fiskálního federalismu

Nejdůležitější příjmy plynou ze státního rozpočtu. Nižší vládní úrovně jsou závislé na vyšších vládních úrovních. Vztah mezi rozpočty funguje po vertikální linii. Stát ovlivňuje činnost hospodaření nižších vládních úrovní (především pomocí dotací). Centralizovaný model fiskálního federalismu zobrazuje graf 2.

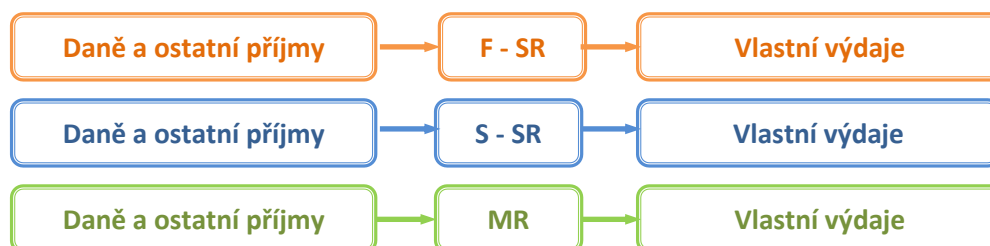
Obr. 2 –Centralizovaný model fiskálního federalismu

Legenda: F-federální, S-státní, MR-místní rozpočet, SR-státní rozpočty.

Zdroj: Vlastní zpracování, [1]

Decentralizovaný model fiskálního federalismu

Model funguje na absolutní soběstačnosti nižších vládních úrovní.(graf 3.) V praxi by znamenala aplikace tohoto modelu daňovou pravomoc nižších vládních úrovní. Tyto úrovně by musely mít dostatečné příjmy na financování výdajů. Největším problémem je rozdílná daňová kapacita a rozdílný daňový výnos menších územních celků. Tento model je v praxi nereálný a pouze teoretický.

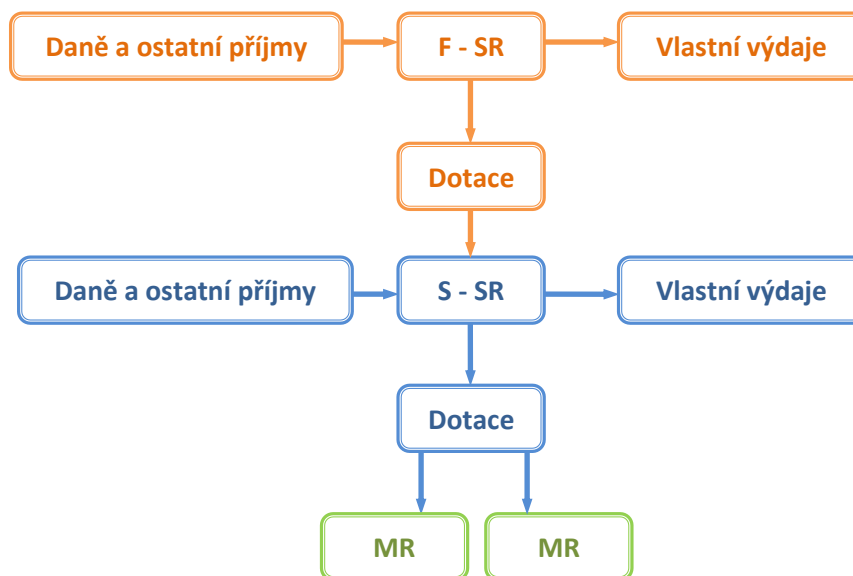
Obr. 3 –Decentralizovaný model fiskálního federalismu

Legenda: F-federální, S-státní, MR-místní rozpočet, SR-státní rozpočty.

Zdroj: Vlastní zpracování, [1]

Kombinovaný model fiskálního federalismu

V tomto modelu převládají prvky centralizačního i decentralizačního modelu. Každá vládní úroveň v tomto modelu má své vlastní příjmy. Nižší vládní úrovně mají menší příjmy, které jsou doplňovány dotacemi z vyššího rozpočtu.

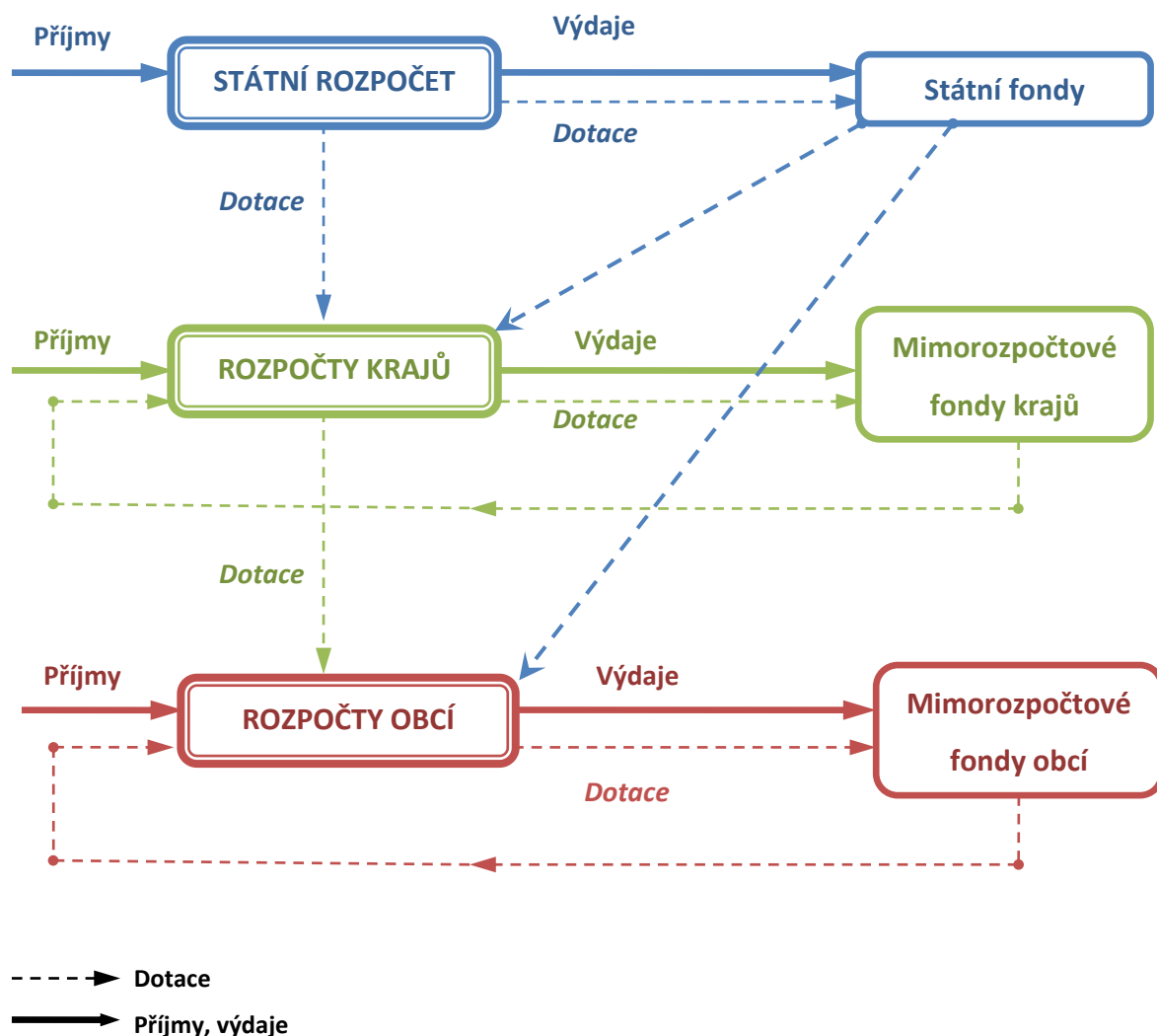

Obr. 4 –Kombinovaný model fiskálního federalismu

Legenda: F-federální, S-státní, MR-místní rozpočet, SR-státní rozpočty.

Zdroj: Vlastní zpracování, [1]

2.5.3 Kombinovaný model fiskálního federalismu v ČR

Obr. 5 –Kombinovaný model fiskálního federalismu v ČR

Zdroj: Vlastní zpracování; [1]

V ČR nejsou kraje a obce finančně nezávislé. Kraje a obce jsou dotovány ze státního rozpočtu (obrázek 5). Fiskální vazby s daňovým určením upravují zákony o rozpočtových pravidlech v ČR a územních rozpočtů, státním rozpočtu a rozpočtovém určení daní. [1]

2.6 Fiskální decentralizace

V rámci fiskální decentralizace je v poslední době nejdůležitějším faktorem vyřešení otázky decentralizace daňových příjmů a její efektivní alokace do rozpočtů územní samosprávy. Míra a velikost decentralizace daňových příjmů a přerozdělování daní se u různých států liší.

2.6.1 Rozpočtové určení daní

Jednotlivé vládní úrovně mají různé daňové pravomoce. V zákoně je vymezen přesný postup, do jakého rozpočtu budou daně plynout (do státního rozpočtu, do rozpočtu kraje). Lidé platí za veřejné statky, které vláda zajišťuje. Ideální stav je, když se veřejné statky na státní úrovni financují ze státních daní a veřejné statky pro účely regionální z místních daní.

V posledních letech se k financování veřejných statků využívají sdílené daně, které zvyšují soběstačnost územní samosprávy. Část z výběru sdílených daní plyne do rozpočtů územní samosprávy a část do rozpočtů obcí a regionů. Nerovnoměrnost a nesoulad v daňových výnosech mezi oblastmi je často velký a je řešen pomocí finančních transferů, nejčastěji dotací. [21]

2.6.2 Systém dotací

Obecně můžeme dotaci charakterizovat jako peněžní částku, poskytovanou ze strany státu v zájmu snížení nákladů veřejně prospěšného statku. Dotace vytváří mezi jednotlivými vládními úrovněmi finanční vazby. V kombinovaném modelu fiskálního federalismu jsou dotace poskytovány rozpočtu nižší vládní úrovně z vyšší vládní úrovně. Přerozdělování dotací musí být spravedlivé a ekonomicky efektivní, tzn. nemělo by vést k nadměrným výdajům územní samosprávy. [21]

Dotace se rozdělují dle způsobu poskytnutí:

- neúčelové dotace;
- účelové dotace. [21]

NEÚČELOVÉ DOTACE

Neúčelové dotace nejsou poskytovány přímo na financování konkrétní věci. Územní samospráva svobodně rozhoduje o tom, k čemu budou finanční prostředky z neúčelové dotace použity. Tyto dotace slouží k vyrovnání finanční nerovnosti mezi jednotlivými oblastmi. Neúčelové dotace mohou být použity například k údržbě kanalizací, vodovodů, městských parků apod. Velikost dotací se poskytuje v závislosti na vymezeném ukazateli např. rozloze obce, regionu, počtu obyvatel apod. [1, 21]

ÚČELOVÉ DOTACE

Účelové (specifické) dotace jsou poskytovány pro konkrétně stanovené potřeby. Většinou se jedná o financování veřejných statků. Jsou to dotace adresné a bývají zúčtovatelné. Nižší vládní úroveň musí prokázat použití dotace na přesně vymezený úkol. V případě nepoužití účelové dotace musí nižší vládní úroveň vrátit jako státního rozpočtu. Při použití účelové dotace vzniká substituční efekt (dotace zkvalitní či rozšíří produkovaní určitého veřejného statku).

Další rozdělení dotací, které plynou do jednotlivých stupňů územní samosprávy, jako transfery se dělí na:

- běžné dotace, slouží k financování neinvestičních potřeb (většinou neúčelové dotace).
- kapitálové dotace, slouží k financování konkrétních potřeb, např. výstavba kanalizací, škol. Tyto dotace jsou zúčtovatelné a část kapitálové dotace, které se nevyčerpají, se vrací zpět do státního rozpočtu. [1, 21]

2.7 Rozpočtová skladba

Rozpočtová soustava je soustava veřejných rozpočtů, která zabezpečuje užití, tvorbu a přerozdělování finančních prostředků.

Obecně se rozpočtová soustava skládá z:

- státního rozpočtu (nejvyšší úroveň);
- regionálních rozpočtů (střední úroveň);
- místních rozpočtů – municipálních (nejnižší úroveň), tj. územních rozpočtů.

Státní rozpočet navrhuje vláda a schvaluje parlament, je to plán hospodaření států, složený z příjmů a výdajů a sestavuje se na jeden rok (rozpočtové období). Podstatou státního rozpočtu je především v přerozdělování důchodu a v rozdělování peněžního fondu. Státní rozpočet má funkci příjmovou a výdajovou. [1, 21]

2.7.1 Příjmy státního rozpočtu

- daňové příjmy, které se dělí na přímé a nepřímé;
- správní a soudní poplatky, poplatky do státního rozpočtu za úkony soudů;
- pojistné na sociální zabezpečení;
- výnosy z podílu na clech;
- příjmy z činnosti organizačních složek státu;
- odvody příspěvkových organizací;
- příjmy z prodeje a pronájmu majetku;
- výnosy z cenných papírů, jejichž nákup byl realizován z prostředků státního rozpočtu;
- úhrady spojené s realizací státních záruk;
- peněžní dary poskytnuté organizačním složkám státu použité v běžném rozpočtovém roce;
- příjmy stanovené zvláštním právním předpisem. [20]

2.7.2 Výdaje státního rozpočtu

- výdaje na činnost organizačních složek státu a příspěvky na provoz a dotace na financování programů a akcí příspěvkovým organizacím v jejich působnosti;
- výdaje na dávky důchodového pojištění, dávky nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, dávky sociální péče, ostatní sociální dávky, výdaje na hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání a na aktivní politiku zaměstnanosti;
- peněžitě vklady státu do akciových společností;
- vklady a příspěvky mezinárodním organizacím;
- úhrada závazků ze státních záruk;
- příspěvky fyzickým osobám podle zvláštního právního předpisu;
- výdaje související s dluhovou službou;
- další výdaje stanovené zvláštním zákonem;
- dotace a návratné finanční výpomoci;
- financování reprodukce majetku;
- veřejnou podporu;
- výdaje na výzkum a vývoj;
- veřejné zakázky. [20]

2.7.3 Municipální rozpočty

Územní rozpočet je nástrojem municipální politiky sloužící k finančnímu hospodaření a financování potřeb nižších vládních úrovní. Tyto rozpočty nepracují s velkým objemem finančních prostředků jako např. státní rozpočet, ale jsou na státní rozpočet finančně vázány.

Územní rozpočet lze popsat jednoduchým vzorcem:

$$R_1 + P - V = R_2$$

Kde R_1 - je stav rozpočtu k začátku rozpočtového období, P - příjmy, V - výdaje a R_2 - stav rozpočtu na konci rozpočtového období. Zda-li je na konci rozpočtového období větší $R_2 > R_1$, vzniká rezerva, která poslouží k finančnímu zabezpečení dalšího rozpočtového období. Existuje několik způsobů získávání financí do územního rozpočtu. Jde o zákonem stanovené finanční dotace ze státního rozpočtu, státních fondů a jiné hospodářské činnosti. Známe dva druhy územních rozpočtu a to běžný a kapitálový. Běžný rozpočet je finanční

balance příjmů a výdajů, které se opakují (pokud se nejedná o nahodilé příjmy a výdaje). Kapitálový rozpočet je tvořen příjmy z kapitálových dotací, z přebytku běžného rozpočtu a z příjmů z prodeje dlouhodobého hmotného majetku. [1, 21]

Příjmy a výdaje zobrazuje tabulka 2.

Tab. 2 –Výdaje a příjmy municipálních rozpočtů

Příjmy	Výdaje
<i>Daňové</i>	Veřejné služby
Sdílené daně	Vzdělání
Místní daně	Péče o zdraví
<i>Nedaňové</i>	Bydlení
Příjmy z pronájmu majetku	Komunální služby
Příjmy z vlastních neziskových organizací	Ostatní běžné výdaje
Zisk z podnikání	Výdaje na vlastní činnost obce
Příjmy z vlastního majetku a majetkových	
Přijaté transfery	
Běžné dotace ze státního rozpočtu	
Dotace ze státních fondů	
Dary, sankce	
<i>Saldo</i>	<i>Saldo</i>

Zdroj: Vlastní zpracování; [1, 21]

3 ANALÝZA FISKÁLNÍHO USPOŘÁDÁNÍ USA

Spojené státy americké (USA) jsou federativní republika rozkládající se od Atlantského po Tichý oceán, prostřednictvím Aljašky sahá území USA k břehům severního ledového oceánu. USA se skládá z 50 států a území federálního distriktu ve Washingtonu “district of Columbia”, federálního území s jedním hlavním městem Washington a sídlem vlády a Kongresu. S počtem obyvatel více než 300 miliónů a rozlohou 9 631 214 km². Spojené státy americké jsou světovou velmocí, s dominantním světovým postavením v ekonomice, politice, kultuře a vojenské síle. [13]

Vznik USA se váže k datu 4. července 1776, kdy byla vyhlášena nezávislost na Velké Británii sepsáním Deklarace nezávislosti druhým kontinentálním kongresem ve Filadelfii. Tento původní systém konfederace sloužil k ochraně jednotlivých států, avšak z fiskálního hlediska byla federativní vláda velice slabá. V tomto období se federální výdaje financovaly pouze z příspěvků jednotlivých států. Změnu posílení pravomocí a financování přinesla až Ústava z roku 1788. Financování se provádělo pomocí cla. Ve federální Ústavě byl nepřímo naznačen popis decentralizovaného systému, bez konkrétnějšího vymezení fiskálních kompetencí.

Spojené státy jsou nejstarší federací na světě. Systém pracuje na třech úrovních – federální, státní a místní (základní rozdělení v názvosloví ukazuje tabulka 3). Federalismus je tedy ústřední princip vlády Spojených států. Tento pojem lze chápat jako uspořádání politické moci vztahující se k určitému území s ekonomickou, politickou, sociální a kulturní diverzifikací. Na jedné straně amerického federalismu stojí federální instituce (Kongres, Senát, Nejvyšší soud, prezident) a na druhé straně vlády jednotlivých států. Federalismus tedy pracuje jako kompaktní prvek, kde síla ústřední vlády není dominantní a jednotlivé státy neztrácejí svou identitu. Jednotlivé státy se dělí o fiskální úkoly s místními vládami fungujícími ve městech, městských obvodech, okresech. Celkový počet těchto vlád se pohybuje okolo 89 tisíc (jedna federální, padesát národních a přes 89 tisíc místních vládních jednotek). Důležitým prvkem ve fiskálním federalismu je právě vztah mezi vládou federální a souhrnem vlád místních a vlád států, tzn. rozdělení kompetencí a pravomocí a přerozdělování rozpočtu mezi jednotlivými vládními úrovněmi. [21, 22]

Tab. 3 –Názvosloví vládních jednotek

Úrovně veřejné vlády	
Federace	Národní vláda (Federální vláda)
Stát	Státní vlády
Místní jednotky	Místní vlády (municipální), <i>úroveň měst a obcí, představuje základní stupeň územní samosprávy</i>

Zdroj: Vlastní zpracování

3.1 Historický vývoj federalismu v USA

Historie federalismu v USA se váže k roku 1789, kdy byl konfederativní systém nahrazen systémem federativním. 17. 9. 1789 byla ve Filadelfii vypracována a ratifikována (1791) nová Ústava, která je nejvyšším zákonodárným dokumentem určujícím fungování společnosti a v níž byl nepřímo popsán princip federalismu. Důvod přechodu na federativní systém byl odpovědí na nedokonalosti fungování systému uvedených v Článcích o konfederaci, rok po vyhlášení deklarace nezávislosti 4. července 1776. Tyto články určovaly vazby a vztahy mezi kontinentálním kongresem a jednotlivými státy. Hlavní úlohou kongresu bylo vybírání daní, cla, avšak v podstatě byl bez pravomocí. Jednotlivé státy rozhodovaly samostatně, kolik finančních prostředků odvedou kontinentálnímu kongresu. Jednotlivé státy zvyšovaly mezi sebou bariéry, tzn. neplnění smluv, zvyšování cel, omezení obchodu, půdní rozpory. Tyto body vedli k zániku krátkého fungování konfederace a přechodu na federativní systém. První federalismus v USA je brán jako duální, kde jsou jasně rozvrženy pravomoce mezi národní a státní vládu. Toto období charakterizuje oddělení moci na federální a státní. V tomto období však panovala spolupráce mezi těmito složkami velmi omezeně.

Důvody zavedení federalismu v USA:

- slábnoucí bezpečnost;
- ekonomické podmínky;
- nesystematický vnitřní obchod;
- společná obrana proti hrozbě od evropských států. [23, 27]

Chronologický vývoj federalismu v USA

5. 9. 1774 - 1. kontinentální kongres ve Philadelphii. Existence kolonií, kde je britská svrchovanost stále uznávána. Sjednocení revolučních sil a vytvoření vedení.

10. 5. 1775 - 2. kontinentální kongres ve Philadelphii. Zřízení jednotné měny, ústřední pokladny, pošty a správy individuálních právních záležitostí. Přípravy na sepsání Prohlášení nezávislosti a Článků konfederace.

4. 7. 1776 - Deklarace nezávislosti. Vyhlášení nezávislosti "Spojených států amerických". Třináct kolonií potvrdilo nezávislost na Velké Británii.

1781 - Články konfederace – ústřední moc je slabá, vše co není v pravomoci ústřední vlády je v pravomoci států. Ústřední orgány: kongres, výbor států a prezident. Financování státní vlády ve formě příspěvků od jednotlivých států.

21. 6. 1788 - Listy federalistů (Federalist Papers, 85 esejí sepsaných v New Yorku), jejichž autory byli A. Hamilton, J. Madison a J. Jay. Tyto články zkoumaly vady konfederace a přínosy nové ústavy. Listy federalistů jsou považovány za nejschopnější pojednání o státě a vládě vůbec.

17. 9. 1789 - Nová Ústava - Ústava popisuje strukturu a organizaci federativní vlády a dělbu moci.

1792 - Federalist party (federální strana) - zakladatel Alexander Hemilton, druhá strana federalistů. Vytvořena sít stoupenců, převážně bankéřů a obchodníků, která by podpořila fiskální politiku státu.

1803 - důležitý moment v dějinách amerického federalismu je rozhodnutí nejvyššího soudu a jeho předsedy Johna Marshalla v kauze "**Marbury versus Madison**". V této kauze určil soud poprvé zákon za „protiústavní“. Deklaroval tudíž právo Nejvyššího soudu rozhodovat o ústavnosti zákonů. V tomto případě si odporoval zákon federálního parlamentu a parlamentu členského státu. Nejvyšší soud posoudí oba zákony a ten, který odporuje, v ústavě zruší.

1789 – 1861 - Duální federalismus - V tomto období (byla vláda USA omezena na určitý výčet pravomocí. Všechny ostatní pravomoce patří státům. Duální federalismus trval více než sto let a jednotlivé pravomoce byly rozděleny mezi federální, státní a místní vlády.

1861 – 1865 - Americká občanská válka (1861-1865) byla vybojována v Severní Americe mezi Spojenými státy americkými (tzv. Unie) a Konfедераčnimi státy americkými (tzv. Konfederace), což byla koalice jedenácti států, které vyhlásily odtržení od Unie.

1864 – Zavedení daně z příjmu v rámci zákona o příjmech. Návrh podal W. L. Wilson. Zavedení daně z příjmu bylo odpovědí na potřebu financování občanské války a bylo potvrzeno ve Springeru roku 1864. Roku 1871 kongres daň z příjmu zrušil a vláda byla financována pouze z cla a poplatků.

1933 - 1981 - Kooperativní federalismus – New Deal – “**Nový úděl**” je název souboru opatření a ekonomických a sociálních reforem zavedených v průběhu let 1933-37 během vlády prezidenta Franklina D. Roosevelta v USA s cílem podpořit, ozdravit a zreformovat státní ekonomiku Spojených států během Velké hospodářské krize. Jde také o ukončení dual federalismu a posunu k vytvoření silné národní vlády.

1981 – dodnes - Nový federalismus je politická filozofie. Hlavní cíl je postupný návrat moci a pravomocí od federální vlády k státním vládám jednotlivých států, které ztratily pravomoce důsledkem zákonů v New Deal Franklina Roosevelta. Nový federalismus byl zahájen nástupem k moci prezidenta Ronald Reagan a funguje prakticky dodnes. Základem byly tzv. “blokové graty”, s kterými mohly státy volně nakládat. Prezident Bill Clinton (1993-2001) přijal nový federalismus a prezident George W. Bush (2001-2009) také vyjádřil podporu.

20. 1. 2001 – nástup prezidenta G. W. Bushe – růst síly federální vlády. Rostou výdaje na armádu, zdravotnictví a bezpečnost. Svůj vliv rozšířila federální vláda i na školství, které dříve bylo v kompetenci výhradně státní vlády. Stále roste schodek rozpočtu USA.

17. února 2009 – Zákon americké obnovy a reinvestic (the American Recovery and Reinvestment Act of 2009; zkr. ARRA) – jde o ekonomický balíček, či stimul sloužící k oživení americké ekonomiky. Podepsán byl 17. února 2009 Barakem Obamou (20. 1. 2009 – nástup prezidenta). Snaha vytvořit pracovní pozice a podpořit investice v období

recese. Výdaje by měly být použity na krytí produkční mezery. Zákon zahrnuje federální daňové škrty, rozšíření podpory v nezaměstnanosti, sociální dávky a domácí výdaje na vzdělání, zdravotní péči, infrastruktury a energetiky. [32, 27]

Federální systém má čtyři základní vlastnosti:

- federalismus umožňuje rozdělení právní moci mezi státem a národními vládami;
 - státy jsou podřízeny národní vládě v oblastech řízení zahraničních věcí a mezistátním obchodu;
 - federalismus umožňuje pozitivní spolupráci mezi státními a národní vládou v oblastech týkajících se vzdělávání, ochrany životního prostředí, zdravotnictví, nezaměstnanost, bezpečnostní a sociální pomoci;
 - nejvyšší soud USA slouží jako hlavní arbitr mezi konflikty státní a národní vlády.
- [23]

Politický systém USA

Pro lepší pochopení fiskálního uspořádání spojených států je třeba si ujasnit rozložení politické moci. Zákonodárná, soudní a výkonná moc je dána americkou Ústavou. Výkonnou moc zastupuje prezident, který má velice silnou pozici (je vrchním velitelem ozbrojených sil). Prezident také jmenuje členy vlády a není odpovědný Kongresu. Podstatou amerického politického systému je tedy dělení moci mezi soudní, výkonnou a zákonodárnou.

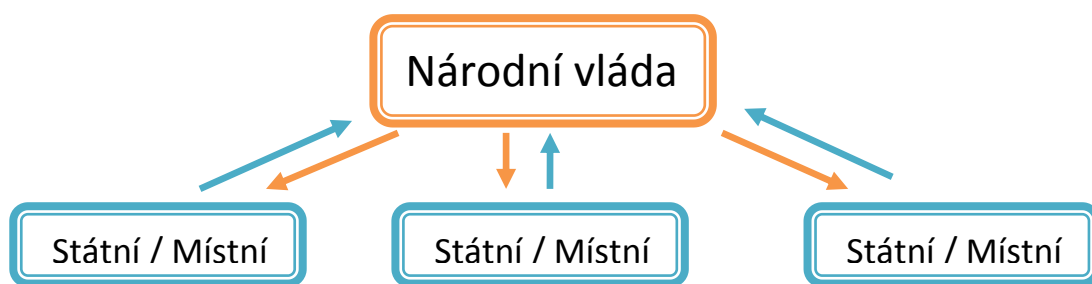
Zákonodárná moc je oddělena od moci výkonné. Tato moc je řízena Kongresem, který se dělí na dvě komory, Sněmovnu reprezentantů a Senát. Kongres má legislativní pravomoc, kdy jsou si obě komory rovny při schvalování zákonů. Zákon lze navrhnout každé z komor, ale pro jeho schválení musí být projednání o přijetí uskutečněno v obou komorách. Kongres zřizuje určité výbory, které posuzují jednotlivé navržené zákony či schvalují rozpočet. Další z pravomocí kongresu je pravomoc kontrolní. Kongres kontroluje a dohlíží na moc výkonnou. Kongres nemůže odvolat prezidenta a naopak.

Soudní moc má v politickém systému USA silnou moc. Nejvyšší soud může prohlásit zákon za neplatný, pokud se neshoduje s Ústavou. V USA existuje Nejvyšší soud, odvolací soudy, státní a federální soudy.

Spojené státy fungují na principu federace. Každý s padesáti států má svou vlastní vládu. Pravomoci náleží do oblasti jako školství, zdravotnictví, sociální péče, komunikace, infrastruktura, obchod, průmysl, veřejné služby atd. Státní vlády nesmí vydávat zákony, které jsou v rozporu s Ústavou. Hlavou každého státu je guvernér. Státy mají menší správní jednotky, okresy. Okresy se dále dělí na okrsky a města. [11]

3.2 Vládní úrovně

Ve federálním systému je síla rozdělena mezi národní a státní / místní vlády podle ústavy (graf 6.). Každá vládní úroveň má přesně stanovená práva své působnosti a zaručenou autoritu dle ústavy.

Obr. 6 –Uspořádání vládních jednotek

Zdroj: Vlastní zpracování, [23]

V USA existuje jedna národní, padesát státních a přes 89 tisíc místních vlád. Tabulka 4. zobrazuje vývoj počtu jednotlivých vládních jednotek.

Tab. 4 – Vývoj počtu vládních jednotek

Vlády	1962	1972	1982	1992	2002	2007
Celkový počet jednotek	91 237	78 269	81 831	85 006	87 576	89 527
Národní vláda	1	1	1	1	1	1
Státní vlády	50	50	50	50	50	50
Místní vlády	91 186	78 218	81 780	84 955	87 525	89 476
<i>Kraje</i>	<i>3 043</i>	<i>3 044</i>	<i>3 041</i>	<i>3 043</i>	<i>3 034</i>	<i>3 033</i>
<i>Obce</i>	<i>18 000</i>	<i>18 517</i>	<i>19 076</i>	<i>19 279</i>	<i>19 429</i>	<i>19 492</i>
<i>Městské obvody</i>	<i>17 142</i>	<i>16 991</i>	<i>16 734</i>	<i>16 656</i>	<i>16 504</i>	<i>16 519</i>
<i>Školské obvody</i>	<i>34 678</i>	<i>15 781</i>	<i>14 851</i>	<i>14 422</i>	<i>13 506</i>	<i>13 051</i>
<i>Speciální obvody</i>	<i>18 323</i>	<i>23 885</i>	<i>28 078</i>	<i>31 555</i>	<i>35 052</i>	<i>37 381</i>

Zdroj: Vlastní zpracování, [24]

Místní vlády se rozdělují na:

Kraje (okresy) jsou nejvyšší správní celek na úrovni místní vlády. Kraje zahrnují menší správní celky jako města a obce.

Obce (municipality) jsou správní jednotky skládajícího se z přesně definovaného území (města a vesnice).

Městské obvody jsou to malé geografické oblasti, městské části, které mají své pravomoci.

Školské obvody (okrsky) jsou místní vlády s podobnými pravomocemi jako město či kraj (mohou vybírat daně). Řídícím orgánem je školní rada.

Speciální obvody (okrsky) jsou to nezávislé vládní jednotky, které existují samostatně, a mají velkou administrativní a finanční nezávislost. Speciální okrsky poskytují zvláštní služby, například: správa nemocnic, kanalizací, požární ochrany či údržba hřbitovů.

Počet městských obvodů, obcí a školních okrsků je téměř stejný. Počet speciálních okrsků je vyšší. V jednotlivých státech existují různé stupně struktury místních vlád.

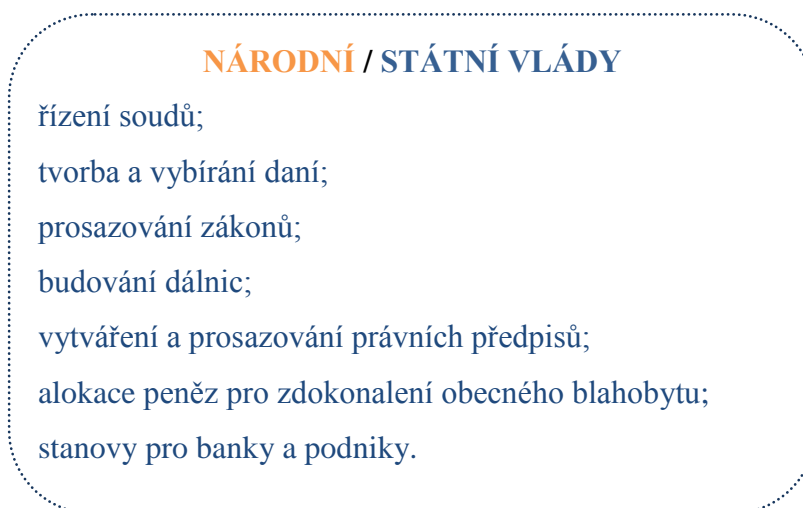
Podle Ústavy mají státní vlády a národní vláda rozdělené nebo sdílené pravomoci. Každý s padesáti států má vlastní ústavu, avšak tyto ústavy musí být v souladu s Ústavou USA. Vlády mají tři základní úkoly: decentralizace, delegace a dekoncentrace. Decentralizace se týká transferů mezi jednotlivými vládními jednotkami od národní až do místní vlády.

Delegace moci určuje odpovědnost a určuje a přiřazuje funkce mezi vládními úrovněmi. Dekoncentrace poskytuje regionálním či místním úřadům rozhodovací pravomoce, které se v minulosti vykonávaly v centrálním úřadu hlavních měst. [22, 23]

Obr. 7 –Rozdělení pravomocí mezi národní a státní vlády

Zdroj: Vlastní zpracování, [23]

Obr. 8 –Sdílené pravomoci národní a státní vlády

Zdroj: Vlastní zpracování, [23]

Pravomoce, které Ústava zakazuje pro národní vládu:

- vybírat cla od států;
- porušovat listinu práv;
- měnit státní hranice.

Pravomoce, které Ústava zakazuje pro národní vládu a státní vlády:

- udělovat šlechtické tituly;
- povolení otroctví;
- popřít práva občanů k volbám či hlasování.

Pravomoce, které Ústava zakazuje pro státní vlády:

- vybírat clo za dovozy;
- razit peníze;
- uzavírat mezinárodní smlouvy;
- porušovat platné smlouvy;
- porušit občanská práva či imunitu. [23]

3.3 Fiskální rozpočet

Rozpočet Spojených států předkládá prezident k schválení kongresu každý rok, vždy 1. října. Kongresová rozhodnutí se řídí právními zákony. Poté, co kongres schválí jednotlivé položky fiskálního rozpočtu, je odeslána k prezidentovi, který ho může schválit, nebo může fiskální rozpočet vetovat. Fiskální rozpočet se skládá z příjmů a výdajů (zobrazuje obrázek 9). Mezi příjmy do státního rozpočtu figurují daně z příjmů fyzických a právnických osob, sociální pojištění a další typy daní jako majetkové, spotřební a darovací. Daňové příjmy jsou ovlivněny stavem ekonomiky. Období recese vedlo k snížení daňové povinnosti (například v roce 2009 vláda Spojených států shromáždila o 400 milionů dolarů méně než v předcházejícím roce). Daň z příjmu fyzických osob klesl o 20% a daň z příjmu právnických osob klesl dokonce o 50%. Během roku 2009 utratila americká vláda více než 3,52 biliónu \$, což je o 18% více než v roce 2008. Nejvyšší výdaje vlády tvoří financování obrany a vnitřní bezpečnosti, mezinárodní vztahy, sociální pojištění, zdravotní pojištění

Medicare a Medicaid, sociální nezaměstnanecké dávky a ostatní důchody a dávky. Výdaje jsou klasifikovány jako povinné částky, které se řídí zákonem. [5]

Obr. 9 –Příjmy a výdaje federálního rozpočtu

Zdroj: Vlastní zpracování, [5]

Vývoj rozpočtu v posledních 5 letech

2006/2007 – Od roku 2001 do roku 2005 byl zaznamenán rekordní nárůst deficitu způsobený především dopady hospodářské recese a teroristickými útoky z roku 2001. Období od roku 2005 do roku 2007 bylo ve znamení snižování deficitu, kdy v roce 2007 dosáhl fiskální rozpočet deficit 161 miliard \$. V té době kancelář G. W. Bushe chybně diagnostikovala, že do roku 2012 budou spojené státy bez deficitu státního rozpočtu. Naopak války v Iráku a Afgánistánu, finanční a budoucí hospodářská krize a enormní výdaje na pomoc proti úpadku americké ekonomiky rapidně federální deficit prohloubily.

2007/2008 – Nejvyšším cílem pro období 2007/2008 bylo snižovat deficit a držet silnou ekonomiku s nízkými daněmi. Avšak již v polovině rozpočtového roku dosáhl deficit spojených států 310 mld. \$. (což je o 52 mld. více než v předcházejícím období minulého roku). Deficit federálního rozpočtu roku 2008 dosáhl 459 mld. \$, tedy nárůst o 298 mld. oproti roku minulému. Deficit rozpočtu v roce 2008 představoval 3,2 % GDP.

2008/2009 – Na konci rozpočtového období 2008/2009 dosáhl deficit státního rozpočtu hodnoty 1,4 bilionu USA. (vrostl tedy oproti minulému období o 962 mld. USD a podíl na

GDP dosáhl 9,9 % .). V tomto období prezident Obama přislíbil výdajové škrty, které by měly zabránit v dalším prohloubení deficitu státního rozpočtu.

2009/2010 – Prognózy předpovídají zvýšení deficitu na 1,6 bilionu \$ a podílu na GDP na 10,6 %.

2010/2011 – Návrh federálního rozpočtu je stanoven na 1,27 bilionu \$. Mělo by docházet k postupnému snižování deficitu v následujících deseti letech. Tabulka 5. zobrazuje vývoj příjmů / výdajů a narůstající deficit v posledních pěti letech. Z tabulky je patrné, že příjmy a výdaje každým rokem rostly. Prohlubování národního deficitu je způsobeno opakovaným převisem výdajů nad příjmy. [5]

3.3.1 Vývoj fiskálního rozpočtu od roku 1789

Tab. 5 –Historický vývoj příjmů a výdajů

Fiskální rozpočet USA 1789 – 2015							
Rok	Příjmy	Výdaje	Přebytek /deficit	Rok	Příjmy	Výdaje	Přebytek /deficit
1789–1849	1, 160	1,090	0,070	2003	1 782,321	2 159,906	-377,585
1850–1900	14,462	15,453	-0,991	2004	1 880,126	2 292,853	-412,727
1901	0,588	0,525	0,063	2005	2 153,625	2 471,971	-318,346
1930	4,058	3,320	0,738	2006	2 406,876	2 655,057	-248,181
1940	6,548	9,468	-2,920	2007	2 568,001	2 728,702	-160,701
1950	39,443	42,562	-3,119	2008	2 523,999	2 982,554	-458,555
1960	92,492	92,191	0,301	2009	2 104,995	3 517,681	-1 412,686
1970	192,807	195,649	-2,842	2010 od.	2 165,119	3 720,701	-1 555,582
1980	517,112	590,941	-73,830	2011 od.	2 567,181	3 833,861	-1 266,680
1990	1 031,972	1 253,007	-221,036	2012 od.	2 926,400	3 754,852	-828,452
2000	2 025,198	1 788,957	236,241	2013 od.	3 188,115	3 915,443	-727,328
2001	1 991,142	1 862,906	128,236	2014 od.	3 455,451	4 161,230	-705,779
2002	1 853,149	2 010,907	-157,758	2015 od.	3 633,679	4 385,531	-751,852

Legenda: Částky jsou uvedeny v miliardách \$, od. – odhad.

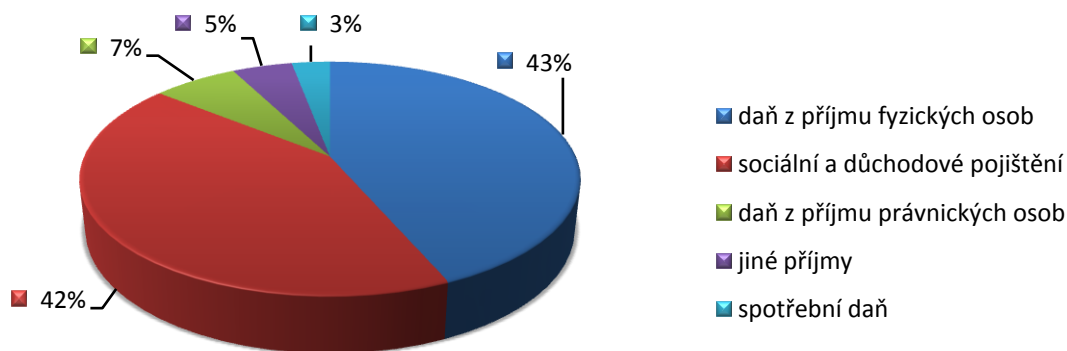
Zdroj: Vlastní zpracování, [17]

3.3.2 Fiskální příjmy

Největší část příjmu (procentuální rozdělení zobrazuje graf č. 1) plyne do fiskálního rozpočtu na jedné straně z přímých a nepřímých daní (až 53 % celkových příjmů) a na straně druhé ze sociálního a důchodového pojištění (42 %) a jiných příjmů (5 %, např. dědická a darovací daň). V USA jsou daně rozděleny (stejně jako v ČR) na přímé a nepřímé. V USA neexistuje daň z přidané hodnoty (např. DPH je v EU jedním z největších příjmů do rozpočtu evropské unie). Daně tvoří převážnou část příjmů do státního rozpočtu. Většina nepřímých daní má národní a státní charakter, tzn. část daní se rozděluje mezi příslušný stát a část je odvedena do státního rozpočtu. Národní vláda řídí daně z příjmu (zde existují sdílené daně se státní a místní vládou), avšak míra zdanění se liší v jednotlivých oblastech (například prodejní daň se pohybuje od 0 % ve státě Delaware do 15 % v jiných státech). Celkový systém zdanění ve Spojených státech je progresivní. Čím vyšší je plat v rodině tím musejí odvádět vyšší daně. Například osoba, které činný příjem 100.000 \$ za rok platí 28 % svého příjmu na daních (28000 \$ na daních), když osoba s příjmem 30.000 \$ za rok zaplatí jen 15 % sazby daně (4500 \$ na daních). [19, 24]

STRUKTURA FISKÁLNÍCH PŘÍJMŮ (K ROKU 2009)

- daň z příjmu právnických osob;
- daň z příjmu fyzických osob;
- spotřební daň;
- sociálního a důchodového pojištění;
 - příjmy ze zaměstnanosti a všeobecné příjmy pro odchod do důchodu;
 - pojištění pro případ nezaměstnanosti;
- jiné příjmy;
 - dědická a darovací daň, celní poplatky a smíšené poplatky. [28]

Graf 1 – Rozdělení fiskálních příjmů

Zdroj: Vlastní zpracování, [28]

Daň z příjmu fyzických osob (personal income tax) - Federální daň z příjmu je nejvíce nejvýnosnějším příjmem v rozpočtu USA. Byla ratifikována v roce 1913, šestnáctým dodatkem v ústavě. Je vybírána z mezd pracovníků i jiných příjmů jako jsou úroky, dividendy, kapitálové výnosy a ze samostatné výdělečné činnosti. Daň z příjmu fyzických osob se rozlišují podle rodinného stavu osoby, tzn. je-li osoba v manželství nebo žije samostatně v domácnosti, zda je vdovec či jediný pracující v rodině (viz tab. 6). Mezi další faktory patří pobyt osoby v zahraničí (tráví-li osoba méně než 183 dní v kalendářním roce v USA, nemá trvalé bydliště a výplaty mu poskytuje zaměstnavatel z rezidencí v jiné zemi, nepodléhá plat této osoby dani z příjmu).

Tab. 6 – Daň z příjmu

Daňová sazba	Rodinný stav			
	Svobodný	Manželství	Manželé (žijící odděleně)	Jediný vydělávající v rodině
10 %	0 – 8,375	0 – 16,750	0 – 8,375	0 – 11,950
15 %	8,376 – 34,000	16,751 – 68,000	8,376 – 34,000	11,951 – 45,550
25 %	34,001 – 82,400	68,001 – 137,300	34,001 – 68,650	45,551 – 117,650
28 %	82,401 – 171,850	137,301 – 209,250	68,651 – 104,625	117,651 – 190,550
33 %	171,851 – 373,650	209,251 – 373,650	104,626 – 186,825	190,551 – 373,650
35 %	373,651+	373,650+	186,826+	373,651+

Legenda: Částky jsou uvedeny v tisících dolarů. Zdroj: Vlastní zpracování, [26]

Daň příjmu právnických osob (corporate tax) - Tato daň je ze zákona stanovena ve všech vládních úrovních (národní, státní, místní). Pouze Nevada, Texas, Washington a Wyoming neplatí daň ze zisku. U ostatních států se tato daň pohybuje okolo 10 % čistého příjmu.

Tab. 7 –Daň z příjmu právnických osob

Zdanitelný příjem (v tisících \$)	Daňová sazba
0 to 50,000	15 %
50,000 to 75,000	25 %
75,000 to 100,000	34 %
100,000 to 335,000	39 %
335,000 to 10,000,000	34 %
10,000,000 to 15,000,000	35 %
15,000,000 to 18,333,333	38 %
18,333,333 +	35 %

Zdroj: Vlastní zpracování, [26]

Spotřební daň – Jde o daň z výroby, prodeje nebo použití různého zboží. Spotřební daně jsou často vnímány jako daň z položek, kterými jsou např. fosilní paliva (včetně benzínu, motorové nafty a leteckého paliva), telefonní služby, letecká doprava, alkoholu, tabáku a střelných zbraní. Daň může být vyměřena za určité množství dané položky v balení. Každý stát má své daňové sazby na spotřební daň. Existuje celá řada spotřebních daní např. z alkoholu, tabáku, telekomunikací, letecká a letištní daň, dálniční daň. Příklad některých spotřebních daní ukazuje tabulka 8.

Tab. 8 –Spotřební daň

Předmět daně	Sazba spotřební daně
speciální paliva	propan – 13,6, tekutý zemní plyn – 11,9, methanol – 9,15 c/gal
tabák a cigarety	v průměru 34 c na krabičku
vakcíny	cca. 75 c na dózu
motorová paliva	v průměru se u obou druhů paliva (nafta+benzín) pohybují kolem 20 %
daň z prodeje piva	různé výše daňové sazby - v průměru 30 c/gal
daň z prodeje vína	různé výše daňové sazby - v průměru 60 c/gal
daň z prodeje alkoholu	různé výše daňové sazby, v průměru 4 USD/gal, v některých státech existuje státní monopol na distribuci alkoholu

Legenda: c/gal - centu za galon. Zdroj: Vlastní zpracování, [5].

Sociální a důchodové pojištění - Sociální a důchodové (medicare) pojištění je zdaňováno odděleně od daně z příjmu. Sociální pojištění je vybíráno z mezd a z příjmů ze samostatné výdělečné činnosti. Sociální pojištění se dělí na dvě samostatné daně. Prvním z nich je daň ze mzdy ve výši 12,4 %, která se používá především k financování sociálního zabezpečení. Polovinu z této daně odvádí zaměstnavatel (6,2 %) a druhá polovina se odečte zaměstnanci přímo z výplatní pásky (6,2 %). Další platbou je výběr daně pro program Medicare (důchodové pojištění). Opět platí, že zaměstnanec a zaměstnavatel platí polovinu (každý 1,45 %). Sociální a důchodové pojištění činí 7,65 %. Osoby samostatně výdělečně činné jsou zodpovědné za zaplacení daně v této výši. Kompletní přehled zobrazuje tabulka 9.

Tab. 9 – Sociální a důchodové pojištění

Sociálního a důchodového pojištění		
Sociální pojištění	2009	2010
Zaměstnanec / zaměstnavatel (každý)	6,2 %	6,2 %
Samostatně výdělečná činnost	12,4 %	12,4 %
Medicare(důchodové pojištění)	2009	2010
Zaměstnanec / zaměstnavatel (každý)	1,45 %	1,45 %
Samostatně výdělečná činnost	2,9 %	2,9 %

Zdroj: Vlastní zpracování, [26]

Přehled vývoje jednotlivých složek příjmů federálního rozpočtu zobrazuje tabulka 10.

Tab. 10 – Příjmy do federálního rozpočtu

Druh příjmu	1960	1980	2000	2009	2010 odh.
Daň z příjmu FO	40, 715	244, 069	1 004, 462	915, 308	935, 771
Daň z příjmu PO	21, 494	64, 600	207, 289	138, 229	156, 741
Soc. a zdrav.poj.	14, 683	157, 803	652, 852	890, 917	875, 756
Spotřební daň	11, 676	24, 329	68, 865	62, 483	73, 204
Jiné příjmy	3, 923	26, 311	91, 730	98, 058	123, 647
celkem	92, 492	517, 112	2 025, 198	2 104,995	2 165, 119

Legenda: Částky jsou uvedeny v miliardách \$. Soc. a zdrav.poj. – sociální a zdravotní pojištění.

Zdroj: Vlastní zpracování, [17]

Údaje v tabulce ukazují, že se příjmy do federálního rozpočtu každoročně zvyšují. Největší příjmy plynou z daně z příjmu fyzických osob a odvodů ze sociálního a zdravotního pojištění.

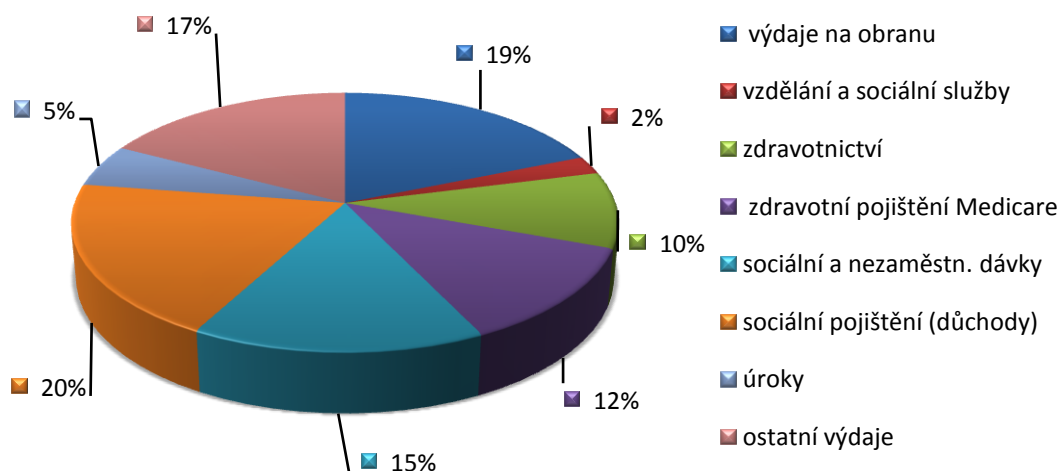
3.3.3 Fiskální výdaje

Během fiskálního roku 2009 federální vláda vynaložila téměř 3,52 biliónu dolarů, což je o 18 % více než v roce 2008. Graf č. 2 zobrazuje procentuální rozdělení výdajů federálního rozpočtu. Mezi primární kategorie výdajů patří obrana a vnitřní bezpečnosti (19 %), sociálního zabezpečení (20 %), Medicare & Medicaid. [5]

Základní rozdělení fiskálních výdajů (k roku 2009)

- výdaje na národní obranu;
 - vojenský personál, národní bezpečnost;
 - provoz a údržba;
 - výzkum, vývoj, testování a hodnocení;
 - zadávání veřejných zakázek;
- vzdělání a sociální služby;
 - základní, střední, vyšší školství, trénink zaměstnanců;
- sociální pojištění (důchody);
- zdravotnictví;
 - zdravotnické služby, výzkum a vzdělávání;
- zdravotní pojištění Medicare;
- úroky;
 - úroky z dluhových cenných papírů, čisté úroky;
- sociální a nezaměstnanecké dávky;
 - obecná starobní a invalidní pojištění;
- ostatní výdaje;
 - mezinárodní záležitosti – humanitní pomoc;
 - obecná věda, vývoj technologií, lety do vesmíru;
 - energie a energetika;
 - snižování emisí, omezování znečišťování;
 - zemědělství;
 - doprava pozemní, vodní, vzdušná;
 - dávky pro veterány;
 - správa justice – vládní instituce, správa majetku, soudnictví, trestná činnost;

- příspěvky na reformy;
- obchod a bydlení;
- regionálního rozvoje. [17, 18]

Graf 2 –Procentuální rozdělení výdajů federálního rozpočtu

Zdroj: Vlastní zpracování, [17]

Národní obrana – Tyto výdaje zahrnují činnosti, které přímo souvisí s obranou a bezpečností Spojených států. Výdaje na národní obranu zahrnují výdaje na ministerstvo obrany, vojenský personál, vnitřní bezpečnost, tajné služby, provoz a údržba vojenských stavení, vývoj, výzkum a testování atd. Výdaje pro kalendářní rok 2009 se zvýšily o 46,7 miliard \$ oproti roku 2008 na 662,8 miliard \$.

Vzdělávání, vzdělání, zaměstnanost a sociální služby – Výdaje plynoucí na vzdělávání a sociální služby pomáhají občanům při studiu a rozvíjení jejich dovedností a vytvářejí potenciál pro získání pracovních příležitostí. Mezi základní složky patří školství, výzkum, školení a ostatní pracovní služby. Výdaje pro tento program byly 78,2 miliard \$ pro fiskální rok 2009, což představuje pokles o 12,7 miliard \$ od fiskálního roku 2008.

Zdravotnictví – Ze státního rozpočtu jsou financovány potřeby pro poskytování zdravotnických služeb, pomoci při prevenci nemocí a podporu výzkumu odborné přípravy při bezpečnosti a ochrany při práci. Výdaje pro zdravotnictví byly stanoveny na 334,3 miliard \$ v roce 2009. Tedy nárůst o 53,6 miliard \$ oproti předcházejícímu roku.

Sociální a nezaměstnanecké dávky – Výdaje na sociální a nezaměstnanecké dávky obsahují např. starobní a invalidní pojištění, podporu v nezaměstnanosti, podpory pro rodiny s nízkým příjmem, veřejné podpory a podporu v bydlení. Výdaje na tyto dávky byly 533,9 miliard \$ ve fiskálním roce 2009.

Sociální pojištění - prostřednictvím sociálního pojištění vláda přispívá k zajištění starobního, vdovského a invalidního pojištění. Dále pak dávky v nezaměstnanosti, dočasná pomoc pro chudé rodiny a dětské zdravotní pojištění. Program Sociální pojištění je největší vládní program na světě a představuje největší výdaje ve federálním rozpočtu (20 %). Pro fiskální rok 2009 dosáhly výdaje na sociální pojištění 683 miliard \$.

Medicare - Jedná se o státní program sociálního pojištění, sloužící vyššímu blahobytu starších (nad 65 let) a zdravotně postižených lidí. Program rovněž financuje školení pro velký počet lékařů ve Spojených státech. Výdaje pro tuto funkci byly 430 miliard amerických dolarů v roce 2009. To je nárůst o celých 10 % (39,3 miliard \$) za fiskální rok 2008. V USA existuje vedle programu Medicare také program Medicaid, který dotuje rodiny s nízkým příjmem.

Úroky - Čisté úroky z dlužných cenných papírů. Jedná se o výdaje pro kompenzaci státního dluhu.

Ostatní výdaje - mezi ostatní výdaje patří: mezinárodní záležitosti – humanitní pomoc, obecná věda, vývoj technologií, lety do vesmíru, energie a energetika, snižování emisí, omezování znečišťování, zemědělství, doprava pozemní, vodní, vzdušná, dávky pro veterány, správa justice – vládní instituce, správa majetku, soudnictví, trestná činnost, příspěvky na reformy, obchod a bydlení, regionálního rozvoj.

Tabulka 11. ukazuje souhrn základního rozdělení výdaje ze státního rozpočtu podle funkce a subfunkcí. Největší výdaje představuje sociální pojištění. V důsledku války v Iráku a Afgánistánu vzrostly za poslední desetiletí výdaje na obranu státu několikanásobně. [17,29]

Tab. 11 –Výdaje federálního rozpočtu

Výdaje dle funkce	1962	1980	1990	2000	2009	2010 odh.	2015 odh.
výdaje na obranu	52,3	133,9	299,3	294,3	661,0	719,1	684,5
mezinárodní záležitosti	5,6	12,7	13,7	17,2	37,5	51,1	68,5
obecná věda a vývoj technologií	1,7	5,8	14,4	18,5	29,44	33	34,5
energie a energetika	0,60	10,1	3,3	-0,7	4,7	18,9	2,8
přírodní zdroje a životní prostředí	2	13,8	17,0	25,0	35,5	47,0	36,8
zemědělství	3,5	8,7	11,8	36,4	22,2	26,6	20,5
obchod a bydlení	1,4	9,3	67,5	3,2	291,5	-25,3	-22,6
doprava	4,2	21,3	29,4	46,8	84,2	106,4	95,6
regionální rozvoj	0,46	11,2	8,5	10,6	27,6	28,4	21,1
vzdělání	1,24	31,8	37,1	53,7	79,7	142,5	130,5
zdravotnictví	1,19	23,1	5,6	154,5	334,3	372,3	429,5
medicare		32	98,1	197,1	430,0	457,1	658,7
sociální a nezaměstnanec. dávky	9,20	86,5	148,6	253,7	533,2	685,8	537,6
sociální pojištění	14,36	118,5	248,6	409,4	682,9	721,4	900,1
služby a poplatky pro veterány	5,61	21,1	29,0	46,9	95,42	124,6	147,5
správa justice	0,42	4,7	10,1	28,4	51,5	55,0	58,2
vládní instituce	1,04	12,9	10,4	13,0	22,0	29,2	32,2
čisté úroky	6,88	52,5	184,3	222,9	186,9	187,7	571,0
Příspěvky (reformy)						18,7	78,2
výdaje celkem	106	590	1 250	1 780	3 517	3 720	4 385

Legenda: částky jsou uvedeny v miliardách \$.

Zdroj: Vlastní zpracování, [17].

Tabulka č. 11 zobrazuje přehled vývoje výdajů v posledních desetiletích. Z tabulky je patrné, že výdaje federálního rozpočtu stále rostou a například v porovnání výdajů z roku 1962 a 2010 vzrostly výdaje federálního rozpočtu cca. 35 krát.

3.3.4 Veřejný dluh

Spojené státy americké mají dluh již od svého vzniku. Vznik prvních pohledávek se datuje k revoluční válce v roce 1791. Během následujících 45 let dluh vzrostl, v období prezidenta A. Jacksona klesl na nulu, avšak v období první občanské války došlo k dramatickému nárůstu dluhu, který trvá dodnes. Tabulka č. 12 zobrazuje vývoj veřejného

dluhu a podílu dluhu na HDP. Například v roce 1940 činil veřejný dluh 50,6 miliard \$ (52,4 % HDP) a v roce 2009 se zvýšil veřejný dluh na 11, 8 bilionů \$ (83,4 %). V roce 2015 se odhaduje, že podíl HDP na veřejném dluhu bude přes 100 %. V roce 2009 dosáhlo zadlužení 11, 875 bil. \$ (vývoj zobrazuje tabulka 12). Nyní se označuje vládní zadlužení jako „public“ či „national debt“ a je největší měrou způsobeno opakováním deficitu veřejného rozpočtu. Veřejný dluh je rovněž financován ze zdrojů v zahraničí (mezi největší držitele vládních dluhopisů patří Čína a Japonsko). [5]

Tab. 12 – Vývoj veřejného dluhu

Rok	Veřejný dluh	HDP (v %)	Rok	Veřejný dluh	HDP (v %)
1940	50,696	52,4	2005	7 905,300	63,5
1950	256,853	94,1	2006	8 451,350	63,9
1960	290,525	56,0	2007	8 950,744	64,4
1970	380,921	37,6	2008	9 986,082	69,2
1980	909,041	33,4	2009	11 875,851	83,4
1990	3 206,290	55,9	2010 odhad	13 786,615	94,3
2000	5 628,700	57,3	2011 odhad	15 144,029	99,0
2001	5 769,881	56,4	2012 odhad	16 335,662	100,8
2002	6 198,401	58,8	2013 odhad	17 453,482	101,6
2003	6 760,014	61,6	2014 odhad	18 532,303	101,9
2004	7 354 657	62,9	2015 odhad	19 683, 285	102,6

Legenda: částky jsou uvedeny v miliardách \$. Zdroj: Vlastní zpracování, [17]

3.4 Vztahy mezi rozpočty federace, států a místních vlád

Rozpočty států a místních vlád mají stejně jako rozpočet federace výdajovou a příjmovou složku. Výdaje se člení dle jednotlivých úrovní vlád. Například mezi největší výdajové položky na národní úrovni patří sociální pojištění a výdaje na národní obranu. Na státní úrovni to jsou výdaje na dopravu, sociální zabezpečení, vzdělání a sociální programy. Na místní úrovni tvoří největší výdaje financování školství. Hlavní zdroj příjmů na federální úrovni tvoří daň z příjmu fyzických osob a sociální a důchodové pojištění. Na státní úrovni tvoří největší příjem spotřební daň a na místní úrovni majetkové daně (mimo příjmu z dotací od federální vlády). Další složkou fiskálního systému USA je systém dotací. Jedná se především o dotace od federální vlády státním a místním vládám. Hlavním adresátem dotací je místní úroveň vlády (tvoří až dvě třetiny příjmů místních rozpočtů

a jednu třetinu rozpočtů státních). Hlavní zdroj dotací do místních rozpočtů poskytují státy, poté až přímé dotace od národní vlády. Ústavní rámec spojených států ukládá v zákoně přesně stanovené rozdělení kompetencí ke zdanění a výdajových kompetencí. [3]

3.4.1 Příjmy rozpočtů federace, států a místních vlád

Daňové příjmy

Již od počátku historie USA měly státy právo ukládat daně. Ústava Spojených států rozděluje pravomoci vybírat daně mezi federální vládu a státní vlády. V 19. století byly největším zdrojem příjmů nepřímé daně s velkým důrazem na poplatky z cla. Tento systém trval až do první světové války. V roce 1913 zákon stanovil zdaňování mezd a na začátku 20. století tvořila daň z příjmu 60% celkových příjmů do státního rozpočtu. Zdanění na státní úrovni závisí především na spotřební dani a místní úrovni na majetkové dani. Tabulka č. 13 nám zobrazuje rozdělení kompetencí zdaňování mezi jednotlivé vládní úrovně. [23]

Tab. 13 –Daňové příjmy jednotlivých vládních úrovní

Druh daně	Stanovení daňové sazby	Výběr daně
z pronájmu	N	N
z příjmů fyzických osob	N,S,M	N
majetkové	N	N
ze mzdy	N,S	N,S
spotřební daň z alkoholu a tabáku	N	N
sázení, hazard, loterie	S,M	S,M
závodních drah	S,M	S,M
uhlí	N	N
pohonných hmot	N,S,M	N,S,M
odpadních vod	N,S,M	N,S,M
mýtné	N,S,M	N,S,M
poplatky za parkování	M	M
poplatky a registraci vozidel	S	S
poplatky za řidičskou licenci	S	S
podnikatelské daně	S	S

Legenda: N – národní, S – státní, M – místní vládní úrovně.

Zdroj: Vlastní zpracování, [3]

Podobně jako federální vláda, také státní a místní vlády spoléhají na příjmy z daní pro financování veřejných výdajů, jak zobrazuje tabulka 14 (příjmy jednotlivých vládních úrovní v roce 2009). Státní vlády podobně jako vláda federální spoléhá na různé daňové mechanismy (např. daně z příjmu a spotřební daně). V jednotlivých státech však existují velké rozdíly v daňových sazbách.

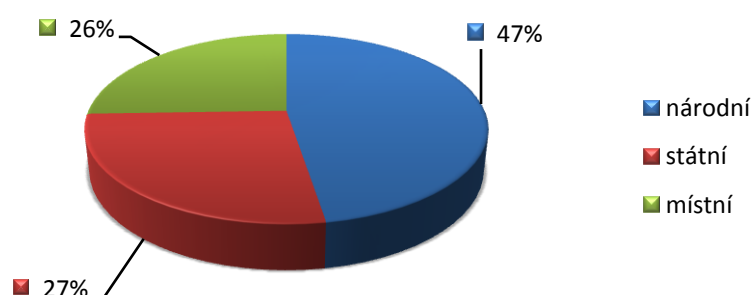
Další důležitý rozdíl mezi federálním daňovým systémem a daněmi vybíranými na státní a místní úrovni je využití majetkových daní. Daně z nemovitostí jsou největším zdrojem příjmu pro státní a místní správy.

Tab. 14 –Fiskální příjmy jednotlivých vládních úrovní

Fiskální příjmy 2009					
		národní	státní	místní	celkové
<i>daň z příjmu</i>		1053.5	287.6	35.5	1376.6
	fyzických osob	915.3	243.9	25.3	1184.5
	právnických osob	138.2	43.7	10.2	192.1
<i>zdravotní pojištění</i>		882.6	83.7	5.1	971.4
	starobní	559.1	0.0	0.0	559.1
	invalidní	94.9	0.0	0.0	94.9
	nemocniční	190.7	0.0	0.0	190.7
	nezaměstnanecké	37.9	49.4	0.1	87.4
	důchodové	0.0	34.3	5.0	39.3
<i>Ostatní daně</i>		126.2	424.9	557.5	1108.6
	spotřební	17.0	41.0	9.8	67.8
	z prodeje	0.0	280.1	99.6	379.6
	z nemovitosti	0.0	12.8	421.4	434.3
	z přepravy	45.5	56.1	3.4	105.0
	licencí	0.0	29.8	16.4	46.2
	ostatní	63.7	5.1	6.9	75.7
<i>poplatky</i>		0.0	160.9	241.7	402.6
	vzdělání	0.0	91.5	25.6	117.2
	zdravotnictví	0.0	39.6	71.6	111.1
	přeprava	0.0	9.6	27.9	37.5
	přírodní zdroje	0.0	3.4	9.6	13.0
	akcie z veř.společ.	0.0	0.5	57.2	57.7
	ostatní	0.0	16.2	49.9	66.2
<i>obchodní a ostatní příjmy</i>		40.8	245.4	273.3	559.5
	alkoholické nápoje	0.0	26.2	137.8	163.9
	ostatní	40.8	219.2	135.6	395.6
Celkem příjmy		2105,0	1203,5	1133,0	4 441,5

Legenda: Částky jsou uvedeny v miliardách \$. Veř. Společ. – veřejná společnost.

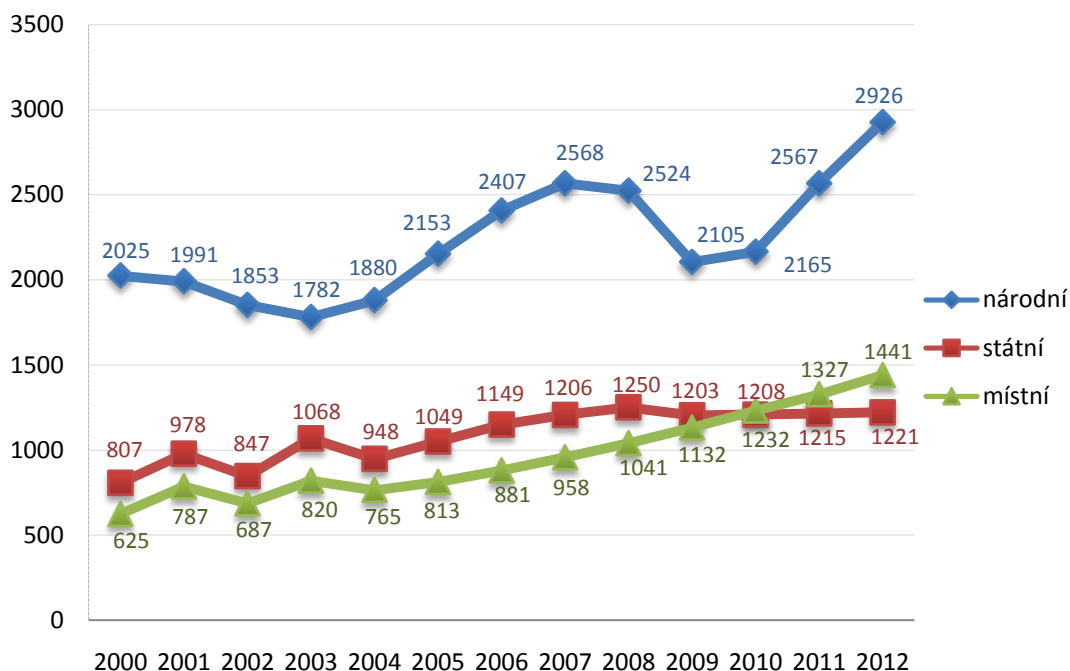
Zdroj: Vlastní zpracování, [28]

Graf 3 –Procentuální rozdělení fiskálních příjmů jednotlivých vládních úrovní

Zdroj: Vlastní zpracování, [28]

Tabulka č.14 a graf č.4 zobrazuje příjmy federální, státní a místní vlády. Z tabulky plyne, že největším příjmem na federální úrovni jsou daně z příjmu a zdravotního pojištění. Na státní úrovni jsou největším příjmem ostatní druhy daní, především daň z prodeje. Na místní úrovni je největším příjmem daň z nemovitosti. V tabulce nejsou zobrazeny příjmy (dotace) od federální vlády státním a místním vládám (zobrazuje tabulka 16).

Graf 4 –Vývoj příjmů jednotlivých vládních úrovní

Legenda: částky jsou uvedeny v mld. \$

Zdroj: Vlastní zpracování, [28]

Graf č. 4 zobrazuje vývoj příjmů do rozpočtů národní vlády a státních a místních vlád. Z grafu je zřejmé že příjmy mají v po sobě jdoucích letech rostoucí charakter. V důsledku neustále se zvyšující potřeby vládních výdajů).

3.4.2 Výdaje rozpočtů federace, států a místních vlád

Tab. 15 –Kategorie výdajů

Kategorie výdajů	Dohled a kontrola	Poskytování a správa
obrana	N	N
zahraniční věci	N	N
mezinárodní obchod	N	N
mezistátní platby	N	N
dotace	N	N, S
imigrace	N	N
pojištění v nezaměstnanosti	N	N
železnice, letiště	N	N
fiskální politika	N,S	N,S,M
regulace	N	N,S,M
přírodní zdroje	N	N,S,M
životní prostředí	N,S,M	S,M
průmysl a zemědělství	N,S,M	S,M
vzdělání	N,S,M	S,M
zdraví	N,S,M	S,M
veřejný blahobyt	N,S,M	S,M
požární ochrana	M	M
parky a rekreace	N	N,S,M
dálnice mezinárodní	N	S,M
dálnice provinční	S	S,M

Legenda: N – národní, S – státní, M – místní vládní úrovně.

Zdroj: Vlastní zpracování [3]

Tabulka č. 15 zobrazuje rozdělení výdajových kompetencí mezi jednotlivé vládní úrovně. Například národní obrana je celá řízena federální vládou, stejně jako správu železnic, imigraci či mezinárodní záležitosti. Na druhou stranu například stav dálnic, vzdělání či životního prostředí na lokální úrovni je výlučně v kompetenci státních a místních vlád.

Systém dotací

Systém dotací je jedním z nejrychleji se rozvíjejících faktorů fiskální politiky v USA (dotace a výdaje jednotlivých vládních úrovní v roce 2009 zobrazuje tabulka č.16 a tabulka č.17). Z hlediska státních a místních vlád jsou dotace od národní vlády stále významnějším zdrojem příjmů. Dotace jsou rozděleny podle určitého způsobu použití. Z federálních dotací jsou nejdůležitější dotace, které přímo souvisí se sociální péčí a zdravotnictvím. Mezi státními dotacemi hrají nejdůležitější roli dotace na opravu a výstavbu silnic, školství, bydlení a celková údržba měst. Důvodem pro rozdělování dotací je snaha o spravedlivé rozdělení financí mezi jednotlivé vládní jednotky. Dotace jsou nabízeny státním a místním vládám za účelem dosažení určitého cíle a jsou poskytovány ve formě blokových nebo kategorických dotací.

Blokové dotace (block grants) - Blokované dotace jsou použity na všeobecné účely v rámci široké funkční oblasti do značné míry na uvážení příjemce. V roce 1971 prezident Nixon navrhl 129 kategorických grantových programů, které byly zařazeny do šesti blokových dotací v oblastech vzdělávání, práva, komunitního rozvoje městské dopravy vzdělávání pracovní síly. Národní vláda poskytuje blokované dotace státním a lokálním vládám. Na rozdíl od kategorických dotací, blokované dotace nemají přesné ustanovení o způsobu použití. První blokované dotace byly zavedeny prezidentem Nixonem v roce 1971. Šlo o 129 kategorických dotací, které byly zařazeny do 6 ti hlavních blokových dotací. Do roku 2001 vzrostl počet blokových dotací až na 400. Tyto dotace jsou použity na nejrozumnější škálu činností jako například vzdělávání, doprava, boj proti terorismu a zdravotnictví.

Kategorické dotace (categorical grants) - Jsou to dotace, které je možno použít pouze pro úzce vymezené účely (například dopravu, bydlení, dávky pro děti). Kategorické granty jsou vydávány Kongresem, který zároveň dohlíží na realizaci dotací. Kategorické dotace se liší od blokových dotací tím, že státní a místní příjemci mají menší volnost při rozhodování o nejlepším využití těchto dotací.

Dotace na podporu (grant in-aid) - Dotace na podporu jsou poskytovány federální vládou státním a místním vládám na konkrétní projekty. Tento druh dotace se používá v případě, kdy státní/ místní vlády nemají dostatek finančních prostředků pro konkrétní

projekty. Tyto granty mohou být použity také pro dotování osob, například studijních stipendií. [3, 21]

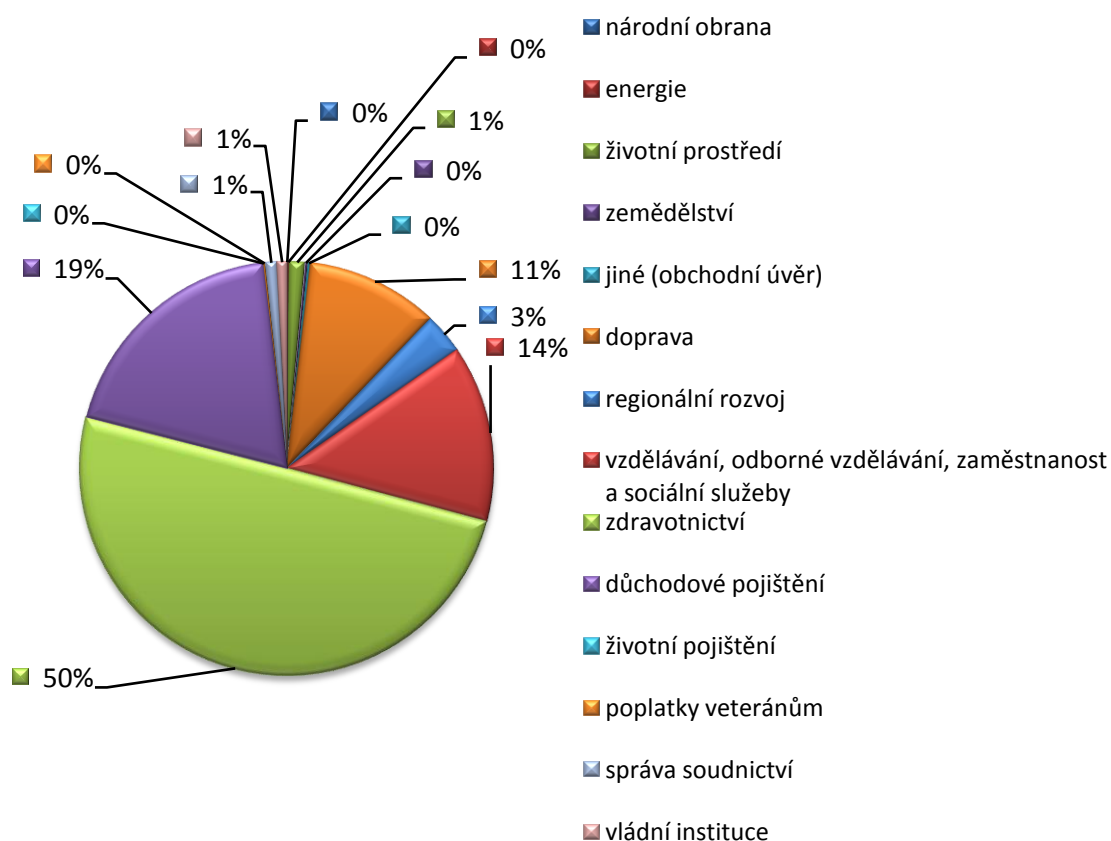
Tab. 16 –Celkové dotace federální vlády pro státní a místní vlády

Dotace federální vlády státním a místním vládám			
funkce	2008	2009	2010 odh.
národní obrana	0,001	0,026	0,082
mezinárodní vztahy			
energie	0,524	0,999	5, 927
životní prostředí	5,902	6,285	8, 836
zemědělství	0,862	0,937	1, 231
jiné (obchodní úvěr)	1,496	1,608	2, 125
doprava	51,216	55,438	72,249
regionální rozvoj	19,221	17,368	21,221
vzdělávání, odborné vzdělávání, zaměstnanost a	58,904	73,986	111,715
zdravotnictví	218,025	268,320	294,613
důchodové pojištění	96,102	103,169	121,818
životní pojištění	0,023	0,045	0,026
poplatky veteránům	0,695	0,809	0,935
správa soudnictví	4,201	4,810	5, 783
vládní instituce	4,145	4,191	7, 104
celkové dotace pro státní a místní vlády	461, 317	537,991	653, 665

Legenda: Částky jsou uvedeny v miliardách \$.

Zdroj: Vlastní zpracování, [25]

Z tabulky č. 16 je patrné, že potřeba dotací každoročně roste. V roce 2010 vzrostly dotace až na 654 miliard dolarů, což je o 193 dolarů oproti roku 2008. V roce 1940 činily dotace 872 milionů, v roce 1961 - 7 miliard a v roce 1990 – 135 miliard. Tento vývoj poukazuje na neustálou potřebu dotací státním a místním vládám v důsledku zvýšení potřeb výdajů těchto vládních jednotek (vývoj dotací od roku 1940-2015 je zobrazen v příloze A).

Graf 5 –Procentuální rozdělení dotací v roce 2009

Zdroj: Vlastní zpracování, [25]

Tabulky č. 16 a graf č. 4 zobrazují celkové dotace pro státní a místní vlády. Nejvíce dotovanou složkou federální vládou jsou výdaje na zdravotnictví (50 % všech dotací) a důchodové pojištění (19 %). Dále rostou dotace na zajištění školství, zaměstnanosti a dopravu. Přesné rozdělení výdajů mezi federální, státní a místními vládami zobrazuje tabulka 17.

Tab. 17 – Výdaje jednotlivých vládních úrovní

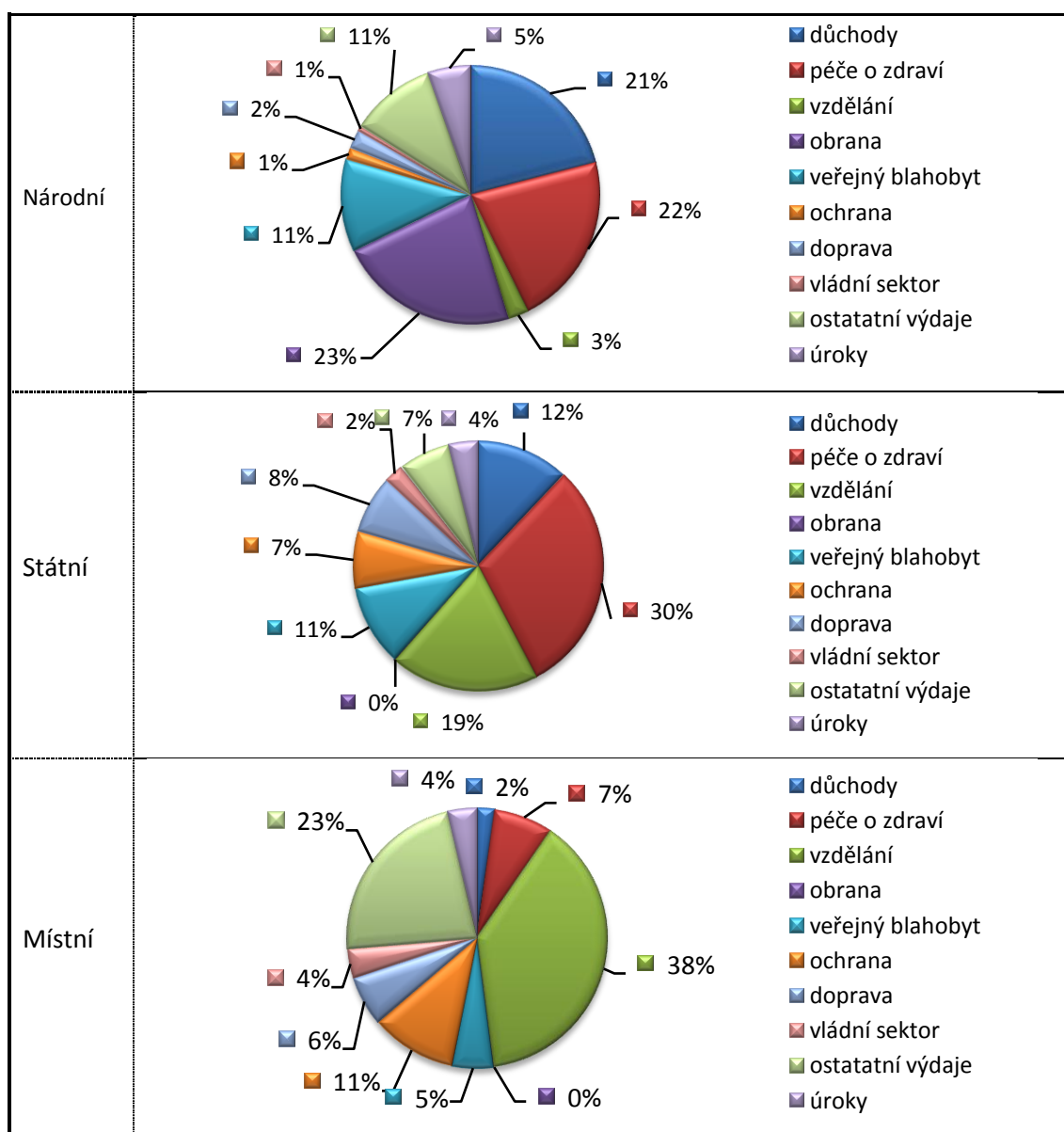
Výdaje národní, státní a místní vlády v roce 2009				
	Národní	Státní	Místní	Celkový
<i>důchody</i>	738,6	158,8	37,0	934,4
nemocenské a invalidní dávky	8,2	0,0	0,0	8,2
důchody	730,4	158,8	37,0	926,2
<i>péče o zdraví</i>	764,4	399,2	124,0	1000,2
medicare	430,1	0,0	0,0	430,1
lékařská služba	0,0	94,5	119,3	188,7
veřejné zdravotnictví	3,8	0,0	0,0	3,8
výzkum a vývoj	30,6	0,0	0,0	30,6
dodavatelé léčiv	300	304,8	4,6	347,0
<i>vzdělání</i>	90,8	251,7	649,0	911,7
předškolní	53,2	8,4	597,7	579,5
základní a střední	-3,3	205,1	40,0	241,8
vysokoškolské	40,9	38,2	11,4	90,4
<i>obrana</i>	794,0	1,1	0,0	795,2
vojenská obrana	661,0	0,0	0,0	661,0
veteráni	95,4	1,1	0,0	96,6
zahraniční vojenská pomoc	6,2	0,0	0,0	6,2
zahraniční ekonomická pomoc	31,3	0,0	0,0	31,3
<i>veřejný blahobyt</i>	406,9	139,0	88,4	588,8
<i>ochrana</i>	51,5	95,5	180,5	327,6
<i>doprava</i>	84,3	100,6	104,7	2372
<i>vládní sektor</i>	23,0	33,2	62,2	117,3
<i>ostatní výdaje</i>	377	87,2	383,8	805,4
<i>úroky</i>	186,9	49,1	62,0	298
celkové výdaje	3517,7	1342,7	1739,4	6090,8

Legenda: Částky jsou uvedeny v miliardách \$.

Zdroj: Vlastní zpracování, [29]

Tabulka č. 17 zobrazuje výdaje vládních úrovní. Celkové výdaje v roce 2009 dosáhly 6,1 bilionů \$. Na místní úrovni vlády jdou největší výdaje do vzdělání (především předškolního věku), na státní úrovni péče o zdraví. Na národní úrovni vlády, jdou výdaje především na národní obranu a péči o zdraví.

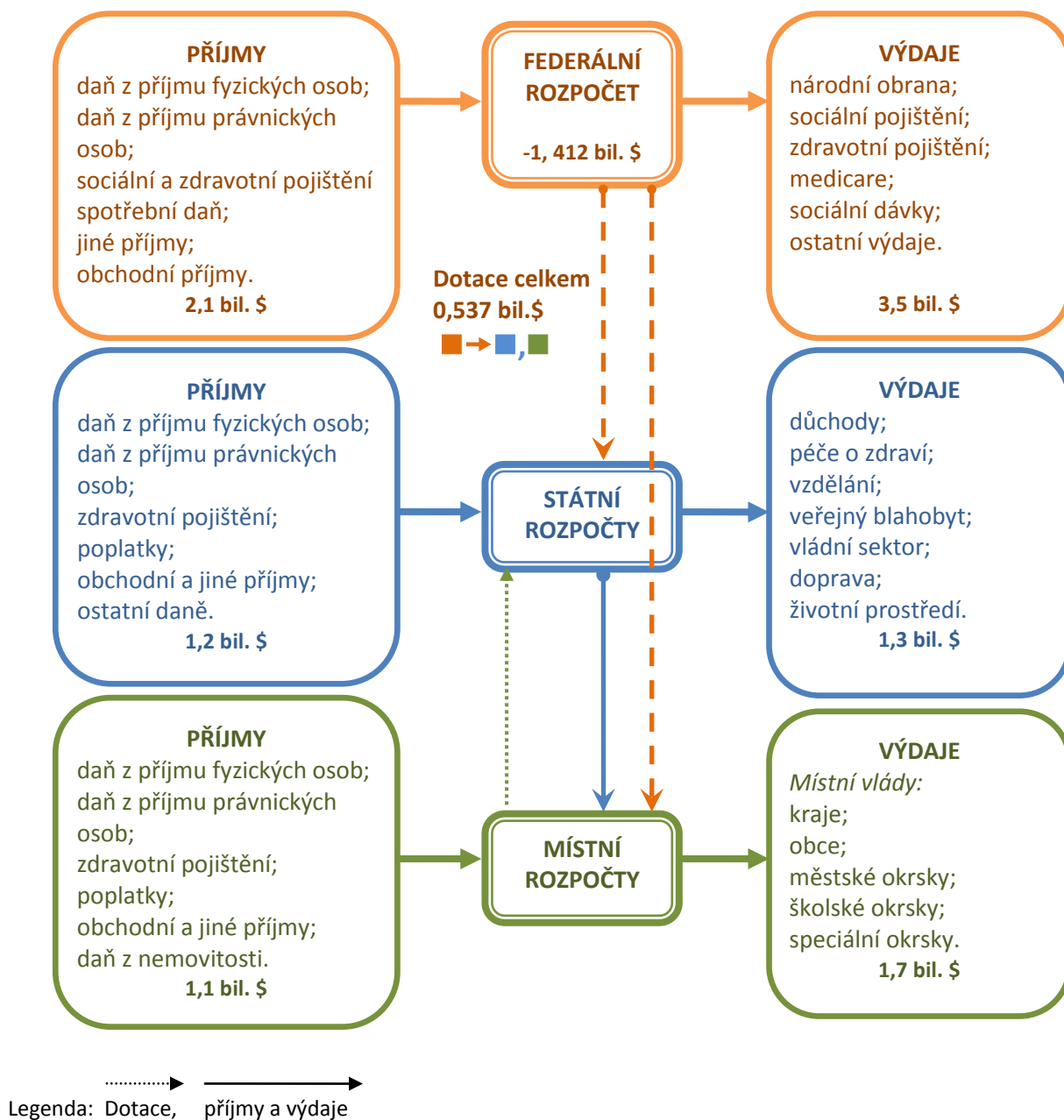
Tab. 18 –Výdaje jednotlivých vládních úrovní v procentech

Zdroj: Vlastní zpracování, [29]

Z tabulky č.18 plyne, že největším výdajovou složkou jsou finanční částky poskytované na celkovou obranu (národní a vnitřní obranu 23 %), důchody (21 %) a péče o zdraví (22 %). Na státní úrovni je nejvíce finančních prostředků poskytováno na vzdělávání (19 %) a péči o zdraví občanů (30 %). V komparaci s výdaji federální vlády, státní vlády nefinancují obranu (0 %). Největší výdajovou složkou místních vlád je vzdělání (až 38 %) a ostatní výdaje (23 %).

3.4.3 Schéma fiskálního uspořádání USA

Obr. 10 –Schéma fiskálního uspořádání USA v roce 2009

Ve fiskálním federalismu USA (obr. 10) plynou největší příjmy do federálního rozpočtu z daní a sociálního pojištění. Státní a místní vlády mají příjmy z vlastních zdrojů (daně a různé poplatky) a z dotací z federálního rozpočtu. Část z těchto dotací státních vlád plyne do rozpočtů místních vlád a část na vlastní výdaje. Výdaje místních rozpočtů se rozdělují

mezi pět hlavních místních vlád. Tabulka 17. zobrazuje stále rostoucí potřebu těchto mezivládních příjmů.

3.4.4 Hodnocení fiskálního hospodaření USA

Federalismus USA pracuje jako kompaktní prvek. Jednotlivé státy federace neztrácejí svou suverenitu a nezávislost (poskytování veřejného zdravotnictví, vlastní zákony např. věková hranice pro řidičský průkaz a pití alkoholu, trest smrti atd.). Jednotlivé vlády se řídí zákony a rozdělují si pravomoci s místními vládami. Státní a místní vlády jsou finančně závislé na federální vládě, ovšem mají své vlastní příjmy: sdílené daně z příjmu, nepřímé daně, obchodní příjmy a různé poplatky. Federální vláda poskytuje státním a místním vládám blokové dotace (nemají přesné ustanovení o způsobu použití), kategorické dotace (mají přísně vymezený způsob použití) a dotace na podporu (poskytovány na konkrétní projekty). Prostřednictvím ústavy se federální vláda zabývá oblastmi zahraniční politiky, měnové politiky, vedení válek a armády, tvorbě zákonů a kontrolou obchodu mezi jednotlivými státy. Spojené státy americké přesně splňují podmínky charakteristické pro systém fiskálního federalismu. Jednotlivé vládní úrovně mají přesně stanovené a vymezené kompetence a pravomoce, které stanoví ústava. Je splněna podmínka decentralizace rozpočtové soustavy a vertikální struktury rozpočtové soustavy. Jsou přesně stanoveny vztahy (tvorba a rozdělování financí) mezi rozpočtem federální vlády a rozpočty státních a místních vlád a užitím účelových a neúčelových dotací od federální vlády státním a místním vládám. Pomocí systému dotací se vláda USA snaží o nastolení finanční rovnováhy mezi jednotlivými státy federace. Mezi největší negativa správného fungování amerického federalismu patří stále se prohlubující deficit národního rozpočtu (v roce 2010 se odhaduje na 1,5 biliónu \$) a veřejného dluhu (v roce 2010 se odhaduje na 13,7 biliónu \$), v důsledku hypoteční krize a financování válečných operací. Typickým znakem amerického federalismu je vertikální decentralizace moci a kompetencí mezi jednotlivé vládní úrovně, kde státy jednají samostatně a řídí se ústavou (tzv. duální federalismus v USA od roku 1789).

4 APLIKACE AMERICKÉHO MODELU FISKÁLNÍHO USPOŘÁDÁNÍ NA PODMÍNKY EU

Evropská unie představuje unii 27 států, které zajišťují politickou, ekonomickou a hospodářskou stabilitu. EU je světová hospodářská velmoc s více jak 500 miliony obyvatel. Podepsáním Maastrichtské smlouvy v roce 1993 vznikla EU z dřívějšího Evropského společenství. Hlavním integračním procesem je společný trh, společná měna, hospodářská stabilita, finanční pomoc ekonomicky slabším státům, růst zaměstnanosti a zvýšení životní úrovně a zlepšení životního prostředí. [6]

4.1 Představení EU

4.1.1 Historie EU

Roku 1950 předložil Robert Schuman plán pro sjednocení Evropy (jako odpověď na dopady 2. Světové války k zabezpečení ekonomické stability a bezpečnosti). Vzniklo Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO, 1952), Evropské hospodářské společenství (EHS, 1958) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom, 1958). Slučovací smlouva od roku 1967 spojila jejich řídicí orgány a rozpočet v Evropské společenství.

1950 / 9.5 – Robert Schuman, plán pro sjednocení Evropy.

1951 / 18.4. – Smlouvu o založení Evropského společenství uhlí a oceli podepsalo v Paříži 6 zemí: Belgie, Francie, Itálie, Německo, Lucembursko a Nizozemsko. Smlouva začala platit 23. července 1952.

1957 / 25. 3. – Podepsány smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom) v Římě. Platnost 1. ledna 1958.

1970 / 22. 4. – V Lucemburku byla podepsána smlouva umožňující financování z „vlastních zdrojů“ a větší pravomoci Evropskému parlamentu.

1973 / 1. 1. – Dánsko, Irsko a Velká Británie se připojili k Evropským společenstvím.

1981 / 1. 1. – Řecko přistoupilo k Evropským společenstvím, čímž se počet členů zvýšil na deset.

1985 / 14. 6. – Podepsána Schengenská dohoda. Tato dohoda zajišťovala zrušení kontrol na hranicích mezi členskými státy Evropských společenství.

1986 / 1. 1. – Španělsko a Portugalsko se připojili k Evropským společenstvím.

1992 / 7. 2. – Podepsána Smlouva o Evropské unii v Maastrichtu. Po ratifikaci vstoupila v platnost 1. listopadu 1993.

1993 / 1. 1. – Vytvořen jednotný trh.

1995 / 1. 1. – Finsko, Rakousko a Švédsko se připojili k EU.

1997 / 2. 9. – Podepsána Amsterodamská smlouva. Vstoupila v platnost 1. května 1999.

1999 / 1. 1. – Měny 11 zemí EU byly nahrazeny eurem a jednotná měna byla uvedena na finanční trhy a nahradila měny jednotlivých států v bezhotovostních transakcích. Od této chvíle začala za měnovou politiku odpovídat Evropská centrální banka (ECB). Řecko se k 11 státům připojilo v roce 2001.

2001 / 26. 2. – Byla podepsána smlouva z Nice. Vstoupila v platnost 1. února 2003.

2004 / 1. 5. – Přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Polska, Slovenska a Slovinska k Evropské unii.

2007 / 1. 1. – Přistoupení Bulharska a Rumunska k Evropské unii.

2009 / 1. 1. – Vstoupila v platnost Lisabonská smlouva. [14]

4.1.2 Členské státy EU

Evropská unie má od roku 2007 - 27 členských států. Kandidátskými zeměmi jsou Chorvatsko, Makedonie, Turecko.

Tab. 19 – Země Evropské unie

Země	Vstup	Země	Vstup	■ Členské státy EU ■ Kandidátské země
Belgie	1958	Švédsko	1995	
Francie	1958	ČR	2004	
Itálie	1958	Estonsko	2004	
Lucembursko	1958	Kypř	2004	
Německo	1958	Litva	2004	
Nizozemsko	1958	Lotyšsko	2004	
Dánsko	1973	Malta	2004	
Irsko	1973	Maďarsko	2004	
Spojené Království	1973	Polsko	2004	
Řecko	1981	Slovensko	2004	
Portugalsko	1986	Slovinsko	2004	
Španělsko	1986	Bulharsko	2007	
Finsko	1995	Rumunsko	2007	
Rakousko	1995			

Zdroj: Vlastní zpracování, [14]

4.1.3 Instituce EU

Princip fungování EU je přenesení pravomocí a kompetencí na instituce Evropské unie. Tři základní instituce jsou Rada Evropské unie, Evropská komise a Evropský parlament.

Rada Evropské unie – jejím posláním je zastupovat zájmy členských států. Rada Evropské unie je složena z ministrů jednotlivých států. Hlavním jednacím městem je Brusel.

Evropská komise – nezastupuje jednotlivé zájmy členských států, ale EU jako celek. Evropská komise navrhuje rozpočet EU, přijímá nové členy, navrhuje zákony a je zástupcem EU při mezinárodních jednáních.

Evropský parlament – nejdůležitější funkcí Evropského parlamentu je celková kontrola nad EU, tvorba zákonů, dohled na uzavírání mezinárodních smluv a rozpočtu EU. Hlavní sídlo je ve Štrasburku.

Další důležité instituce jsou Evropská rada, Evropský soudní dvůr, Účetní dvůr, Evropská investiční banka, Evropský investiční fond, Evropský ombudsman, Evropská centrální banka, Hospodářský a sociální výbor a výbor regionů. [14]

4.1.4 Politika EU

Od Maastrichtské smlouvy se činnost EU dělí do tří pilířů (zobrazuje tab. 20).

Tab. 20 –Pilíře EU

Pilíře EU		
I. Evropská společenství	II. Společná zahraniční a bezpečnostní politika	III. Policejní a justiční spolupráce
Zemědělská politika; Hospodářská unie; Měnová unie; Celní unie; Společný trh; Společná obchodní politika; Regionální politika; Dopravní politika; Sociální politika; Schengenský prostor; Občanství EU; Vědecko-výzkumná politika; Ekologická politika; Politika ochrany spotřebitele.	<i>Zahraniční politika:</i> Kooperace v zahraniční politice; Volební kontroloving; Lidská práva a demokracie; Rozvojová pomoc; <i>Bezpečnostní politika:</i> Evropská bezpečnostní politika; Odzbrojování.	Pašování drog a obchod se zbraněmi; Obchod s lidmi; Terorismus; Zločiny proti dětem; Korupce.

Zdroj: Vlastní zpracování, [6, 14]

4.2 Komparace USA a Evropské unie

4.2.1 *Federalismus EU a USA*

EU není charakteristickou federací s ústřední vládou, které podléhají ostatní vlády a státy. Státy a vlády členských států EU si udržují silnou autonomii a suverenitou kompetencí a vlastním rozhodování. Evropská unie je speciálním typem federace, kde si jednotlivé státy udržují silnou nezávislost na institucích EU. Z přesné definice plyne, že je federace uspořádání státu, skládajícího se ze členů federace (např. státy s odlišnou historií, kulturou a jazykem). EU sjednocuje státy, které společně vytváří celek, unii, která je ekonomicky a hospodářsky stabilní a konkurenčně schopná v porovnání s ostatními zeměmi. EU pracuje na bázi silné decentralizaci, tzn. pravomoce jsou v rukou vlád jednotlivých států a nezávislé na ústředních orgánech. Podepsáním a schválením smluv se státy EU stále sbližují a přibližují k jednotnému fungování federace, v budoucnu by mohla EU fungovat jako jednotný stát s hlavní ústřední vládou, které budou ostatní vlády podřízeny. V komparaci federalismu EU s USA, mají státy EU mnohem větší pravomoce a suverenitu (zobrazuje kapitola 4.2.2). Fiskální federalismus v EU zahrnuje příjmy do státního rozpočtu a rozdělování výdajů rozpočtu EU. Na straně příjmů jde především o odvody hrubého národního důchodu, podíl na DPH a celních poplatcích. Na výdajové straně jde především o dotace pro zemědělství, strukturální fondy a financování vnitřní politiky.

Hlavní otázkou zůstává, zda se systém a model federalismu a fiskálního federalismu USA může stát hlavní integrační teorií fungování Evropské unie. Tedy systém USA, který je založený na vertikálním rozložení moci mezi jednotlivé vládní úrovně s jednou silnou federální vládou. Nejprve se musí provést komparace příjmů, výdajů, kompetencí a pravomocí jednotlivých států. Základní fakta v rozdělení zobrazuje tabulka č. 21. [2, 4]

Tab. 21 –Základní fakta USA a EU

USA	Evropská unie
<i>Vznik</i>	
4. července 1776 (vyhlášení nezávislosti na Velké Británii)	9. května 1950 Schumanův plán pro sjednocení Evropy
<i>Státní zřízení</i>	
prezidentská federativní republika	politická a ekonomická unie
<i>Hlavní město/sídlo</i>	
Washington D.C	Brusel (Štrasburk, Lucemburk)
<i>Měna</i>	
Americký dolar/\$	Euro/€
<i>Rozloha</i>	
9 631 214 km ² (3. na světě)	4 325 675 km ² (7. na světě)
<i>Počet obyvatel</i>	
303 443 119 (4. na světě) = 4.62% celkové populace	499 673 325 (3. na světě) = 7.42% celkové populace

Zdroj: Vlastní zpracování, [6, 12]

4.2.2 Pravomoc a kompetence států EU a USA

V EU je kladen důraz při rozdělování pravomocí na princip subsidiarity (zásada, podle které se rozhodování odehrává na nejnižším stupni veřejné správy). V EU se tento vertikální systém rozděluje do čtyř kategorií:

Výlučné kompetence – je v absolutní moci rozhodování EU. Bez povolení EU se nemohou členské státy samostatně rozhodovat. Jedná se o oblasti: zahraničního obchodu, cel, měnové politiky a vnitřního trhu.

Sdílené kompetence – členské státy se mohou vydávat vlastní rozhodnutí, pouze za předpokladu existence společné evropské úpravy (nebo jako doplněk k evropské úpravě). Jedná se o oblasti: zemědělství, rybolov, doprava, sociální politika, ochrana životního prostředí, hospodářské soutěže, občanství v EU, politika na podporu hospodářské a sociální soudržnosti, víza, přistěhovalecká a daňová politika.

Doplňující kompetence – EU má v těchto oblastech pouze podporující charakter. Kompetence a pravomoci náleží členským státům. Jedná se o oblasti: hospodářské politiky,

zaměstnanosti, vzdělání, vědy a výzkumu, ochrany veřejného zdraví, kultury a celní spolupráce.

Kompetence členských zemí – EU nemá právo rozhodovat. Členské státy mají absolutní pravomoc rozhodování. Jedná se o oblasti: řízení vnitřní organizace, systém veřejné správy, organizace bezpečnostních složek, justice, zdravotnictví, výši mezd v zaměstnání. [4, 14]

Orgány EU rozhodují jen v oblastech, které vymezuje smlouva, tzv. **politiky EU**.

Společné politiky jsou oblasti, kde členské státy zcela přenechaly pravomoce orgánům EU:

- zemědělská politika;
- dopravní politika;
- obchodní politika;
- měnová politika EU.

Koordinované politiky jsou oblasti, kde mají orgány EU pouze částečnou pravomoc rozhodování:

- regionální politika;
- sociální politika;
- politika ochrany spotřebitele;
- politika ochrany životního prostředí;
- energetická politika;
- podpora výzkumu a technologického vývoje;
- rozvojová politika EU.

V porovnání s EU má národní vláda USA podstatně silnější působnost v rozhodování a pravomocích a nenechává rozhodování na nejnižším stupni veřejné správy. Národní vláda USA má podobné kompetence jako státní vlády jednotlivých členských států EU. Pravomoce vlády USA jsou např. v oblastech vyhlášení válek, budování armád, ražení peněz, uzavírání mezinárodních smluv, vybírání daní a tvorbě zákonů (zobrazuje obr. 7). [4, 14]

4.2.3 Rozpočet EU a USA

Rozpočet EU je sestavován na zásadě vyrovnanosti, příjmy jsou rovny výdajům. Rozpočet se sestavuje metodou odhadu, proto se přebytek (deficit) přesouvá do dalšího roku. Příjmy do rozpočtu EU jsou založeny na příspěvcích členských států a dále figurují příjmy do rozpočtu EU z vlastních zdrojů. Model fiskálního uspořádání zobrazuje kapitola 4.2.5. [16]

4.2.4 Komparace strany příjmů rozpočtu USA a EU

Převážnou část příjmů tvoří zdroje, kterými jsou:

- cla z obchodu;
- cla z dovozu produktů zemědělství;
- dávky uvalené na dovoz cukru;
- zdroje z DPH jednotlivých států;
- zdroje z HNP jednotlivých států.

Dalšími zdroji jsou

- přebytky/deficit z předešlého roku;
- příjmy z administrativních operací institucí;
- úroky ze splátek. [16]

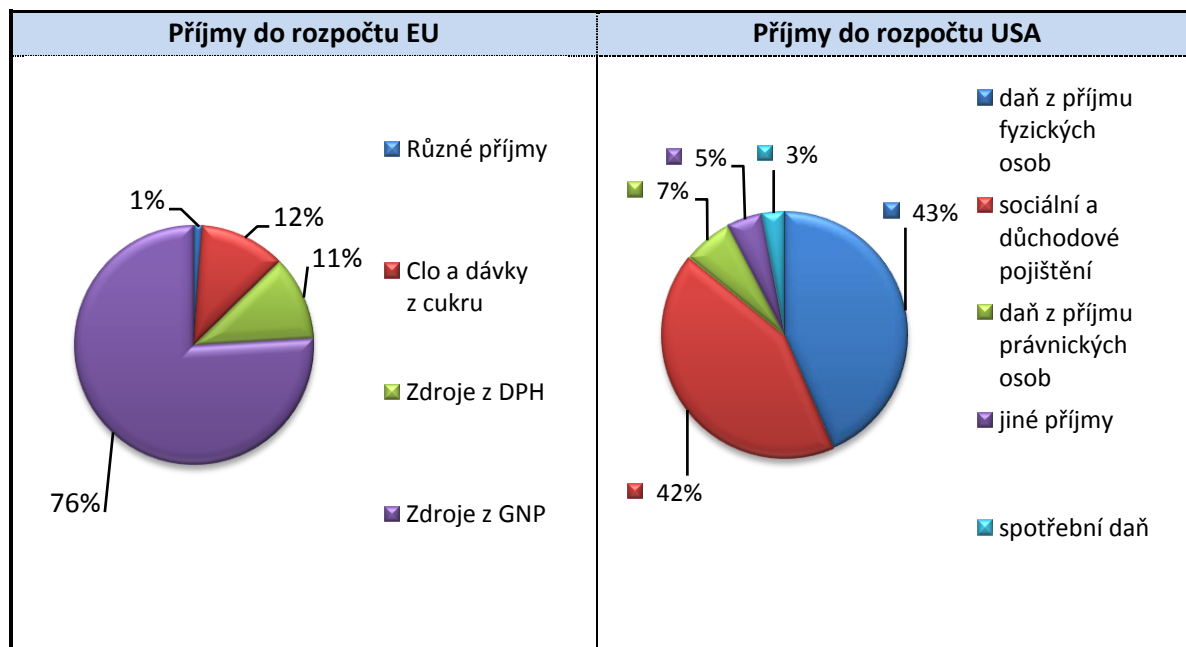
Tab. 22 –Příjmy do rozpočtu EU

Příjmy do rozpočtu EU	Rok 2009	Rok 2010 (předpoklad)
Různé příjmy	238	1 430
Přebytek z předcházejícího rozpočtového roku	1 796	-
Zůstatek vlastních zdrojů pocházejícího z DPH/HNP	- 1386	-
Clo a dávky z cukru	14 580	14 203
DPH /jednotná sazba od členských států	13 668	13 950
Dodatečné zdroje GNP od členských států	81 989	93 352
CELKEM	113 035	122 937
<i>Pro srovnání: příjmy z rozpočtu USA (v bil. €)</i>	<i>1,581</i>	<i>1,627</i>

Legenda: Částky jsou uvedeny v milionech €. Zdroj: Vlastní zpracování, [7]

Daň z přidané hodnoty je cca. 1% (různá sazba u jednotlivých států) z celkových daní DPH členských států.

Tab. 23 –Komparace příjmů EU a USA

Zdroj: Vlastní zpracování, [7, 17]

Tabulka 23 porovnává příjmy do rozpočtu EU a národního rozpočtu USA. Příjmy do rozpočtu EU mají zcela odlišnou strukturu než příjmy do rozpočtu USA. Příjmy do rozpočtu USA se spíše podobají příjmům do státních rozpočtů jednotlivých členských států Evropské unie. Struktura příjmů USA a EU se značně liší. Největším zdrojem na straně příjmů do EU se stává příspěvek z hrubého národního důchodu (76 %) a clo se zdroji z daně z přidané hodnoty. Největším příjmem do rozpočtu USA je daň z příjmu fyzických osob a sociální a důchodové pojištění (tab. 23). Příjmy do rozpočtu EU za rok 2010 činí 122 miliard eur (což je cca. 163, 47 miliard \$) příjmy do federálního rozpočtu USA za rok 2010 činí 2,165 biliónů \$ (cca. 1,686 biliónů €). Příjmy do rozpočtu USA jsou cca. 17 krát větší než příjmy do rozpočtu EU. (Kurz k 10. 4. 2010 cca. 1,33 \$ za 1 €). [7, 17]

4.2.5 Komparace strany výdajů rozpočtu USA a EU

Každý členský stát má přesně přidělené finanční prostředky, které může využít. Skoro polovina výdajů z EU je přidělena na podporu zemědělství. Prioritou EU je redukce rozdílů v bohatství regionů, vylepšení sociální soudružnosti a orientace na problém nezaměstnanosti. Prostředky na financování vycházejí ze strukturálních fondů. Tabulka 24 zobrazuje výdaje (v mil. €) z rozpočtu EU v letech 2009 a 2010.

Tab. 24 – Výdaje rozpočtu EU

Výdaje z rozpočtu EU	Rok 2009	Rok 2010 (předpoklad)
Udržitelný růst	61696	63555
<i>Konkurenceschopnost pro růst a zaměstnanost</i>	<i>13269</i>	<i>14167</i>
<i>Soudržnost pro růst a zaměstnanost</i>	<i>48427</i>	<i>49388</i>
Ochrana přírodních zdrojů a správné hospodaření	56333	59955
<i>Výdaje související s trhem</i>	<i>4679</i>	<i>47146</i>
Občanství, svoboda, bezpečnost a spravedlnost	1518	1693
<i>Svoboda, bezpečnost a právo</i>	<i>867</i>	<i>1025</i>
<i>Občanství</i>	<i>651</i>	<i>668</i>
EU jako globální hráč	7440	7893
Administrativa	7525	7882
Kompenzace/ vyrovnávací platby	210	-
CELKEM	134 722	140 978
<i>Pro srovnání: výdaje z rozpočtu USA (v bil. €)</i>	<i>2,644</i>	<i>2,779</i>

Legenda: Částky jsou uvedeny v milionech €.

Zdroj: Vlastní zpracování, [7]

Fondy EU

Granty a dotace z fondů EU jsou poskytovány na různé projekty v různých oblastech např. zdraví, vzdělání, ochrana životního prostředí, humanitní pomoc a výzkum atd. Adresátem grantů jsou subjekty, které se zaručují schopností zvládnutí provedení grantu. Granty a dotace jsou poskytovány na v těchto oblastech působnosti:

- sdělovací; prostředky;
- doprava;
- hospodářská soutěž;
- humanitární pomoc;
- informační společnost;
- inteligentní energie;
- komunikace;
- kultura;
- lidská práva;
- podnikání;
- pomoc třetím zemím;
- zahraniční obchod;
- zemědělství;
- regionální politika;
- rozvojová pomoc;
- rybolov;
- sport;
- statistika;
- svoboda, bezpečnost a spravedlnost;
- veřejné zdraví;
- vnější vztahy;
- výzkum a inovace;
- vzdělávání a mládež.
- zaměstnanost a sociální věci;
- boj proti diskriminaci;
- životní prostředí. [15]

Fondy EU prezentují prostředek realizace finanční politiky, prostřednictvím přerozdělování finančních prostředků sloužících k redukci ekonomických, hospodářských a sociálních rozdílů mezi jednotlivými členskými státy. Hlavní fondy EU jsou:

- Strukturální fondy:
 - Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF);
 - Evropský sociální fond (ESF);
- Fond soudržnosti (FS) – slouží pro podporu slabších států;
- Zemědělství – EAFRD:
 - Evropský zemědělský záruční fond – financování tržních a dalších opatření;
 - Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD) – financování programů rozvoje venkova;

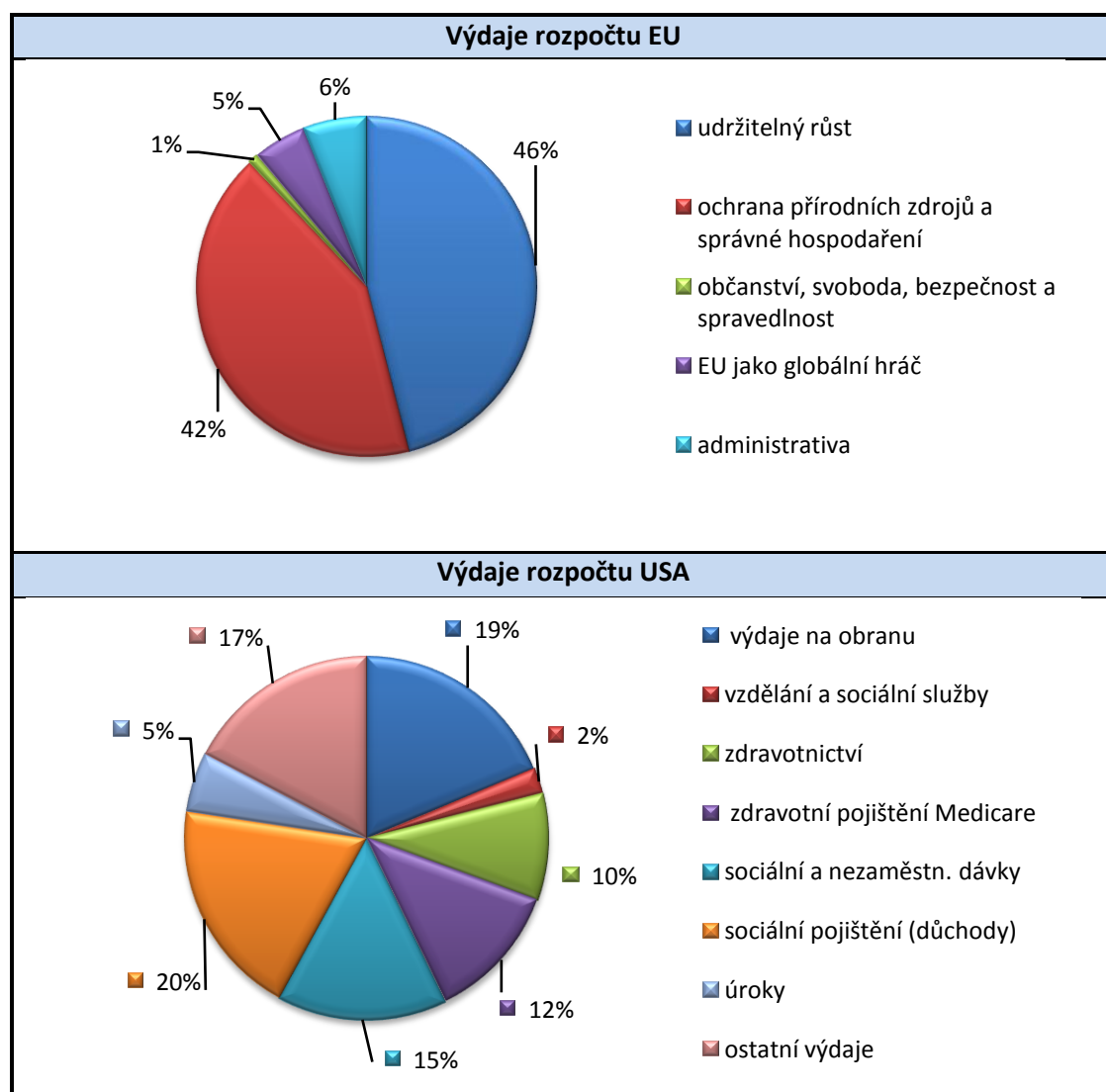
- Evropský rybářský fond – EFF;
- Komunitární programy – spolupráce států v oblastech:
 - vzdělávání;
 - výzkum a inovace;
 - kultura;
 - podnikání;
 - životní prostředí;
 - sociální politika;
 - informační společnost;
 - zdraví;
 - svoboda a bezpečí;
- Předvstupní pomoc – IPA – pomoc potenciálním kandidátským zemím;
- Fond solidarity – EUSF – slouží k poskytnutí rychlé finanční pomoci při velké přírodní katastrofě. [7, 15]

Výdaje z rozpočtu EU za rok 2010 činí 140 miliard eur (což je cca 183 miliard \$) výdaje z federálního rozpočtu USA za rok 2010 činí 3,720 biliónů \$ (cca. 2.779 biliónů €). Výdaje z rozpočtu USA jsou cca. 20x větší než výdaje z rozpočtu EU. Procentuální rozdělení zobrazuje tabulka číslo 25. Největšími výdaji na straně EU je s 46 % udržitelný růst (např. konkurenceschopnost pro růst a zaměstnanost: výzkumy, informační společnost a média, doprava a energie, přímý výzkum, inteligentní energie, inovace, fondy pro přizpůsobení se globalizaci, zaměstnanost aj.). Na druhém místě ochrana přírodních zdrojů a správné hospodaření (např. výdaje pro rozvoj venkova, rybářský a zemědělský fond, vzdělávání a kultura, ochrana životního prostředí). Výdaje rozpočtu USA mají zcela odlišnou strukturu než výdaje z rozpočtu EU. Největší část (20 %) je poskytováno na sociální pojištění a národní obranu (19 %). Výdaje rozpočtu USA jsou podobné státním výdajům jednotlivých států EU.

Systém dotací EU je odlišný než systém dotací v USA. Dotace z Evropské unie jsou poskytovány na konkrétní projekty, jedná se o účelové dotace. V USA se jedná o propracovaný systém dotací (účelové i neúčelové dotace), kde na straně USA převládají blokové dotace (používají se na všeobecné účely), kategorické dotace (úzce vymezený způsob použití) a dotace na podporu (poskytovány na určitý druh projektů). Dotace

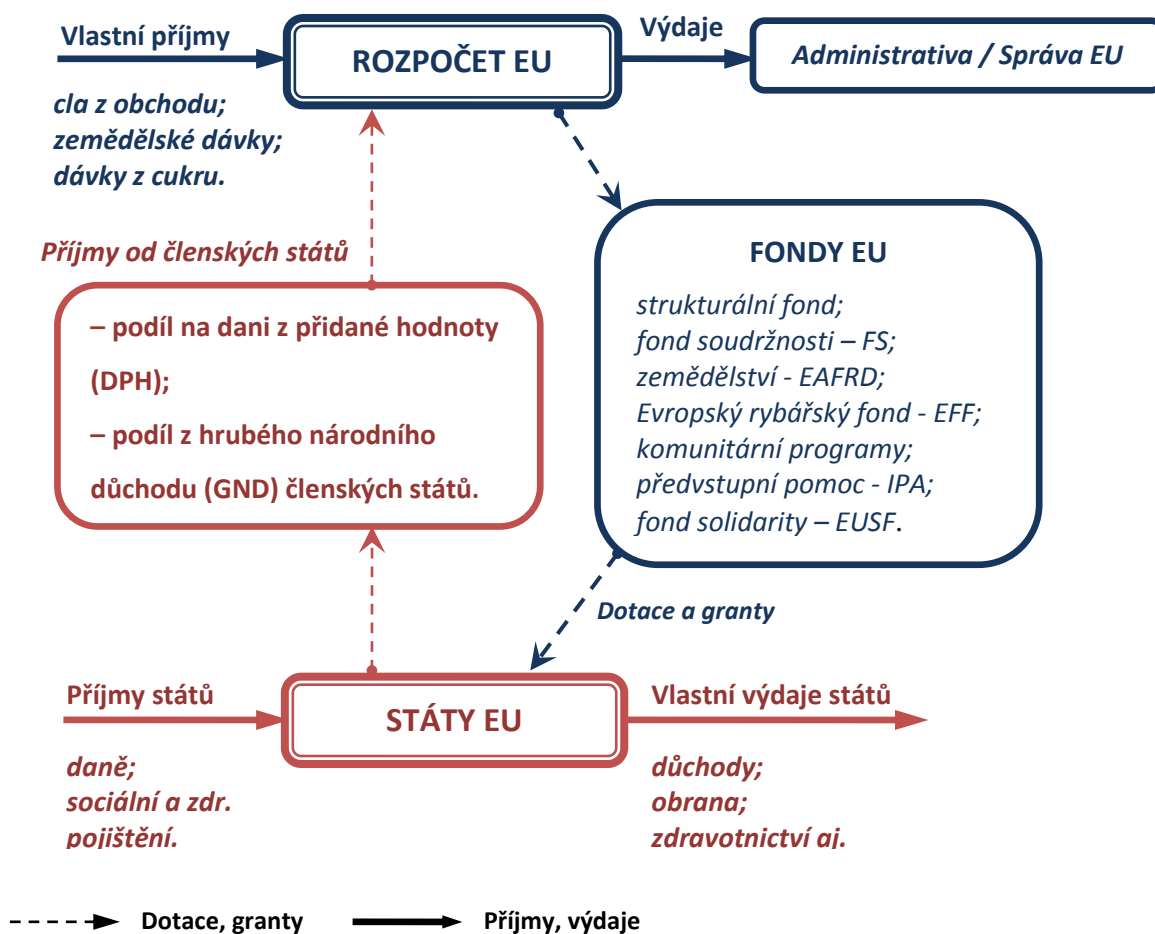
a granty na straně EU jsou poskytovány z fondů, které slouží ke konkrétním účelům a redukci rozdílů mezi chudšími a bohatšími regiony. Cílem je zmodernizovat a pozvednout životní úroveň chudších regionů a dostat je na úroveň vyspělejších regionů EU. [7, 29]

Tab. 25 –Komparace výdajů rozpočtu EU a USA

Zdroj: Vlastní zpracování, [7, 29]

4.2.6 Jednoduchý model systému fiskálního uspořádání EU

Obr. 11 – Model fiskálního uspořádání EU

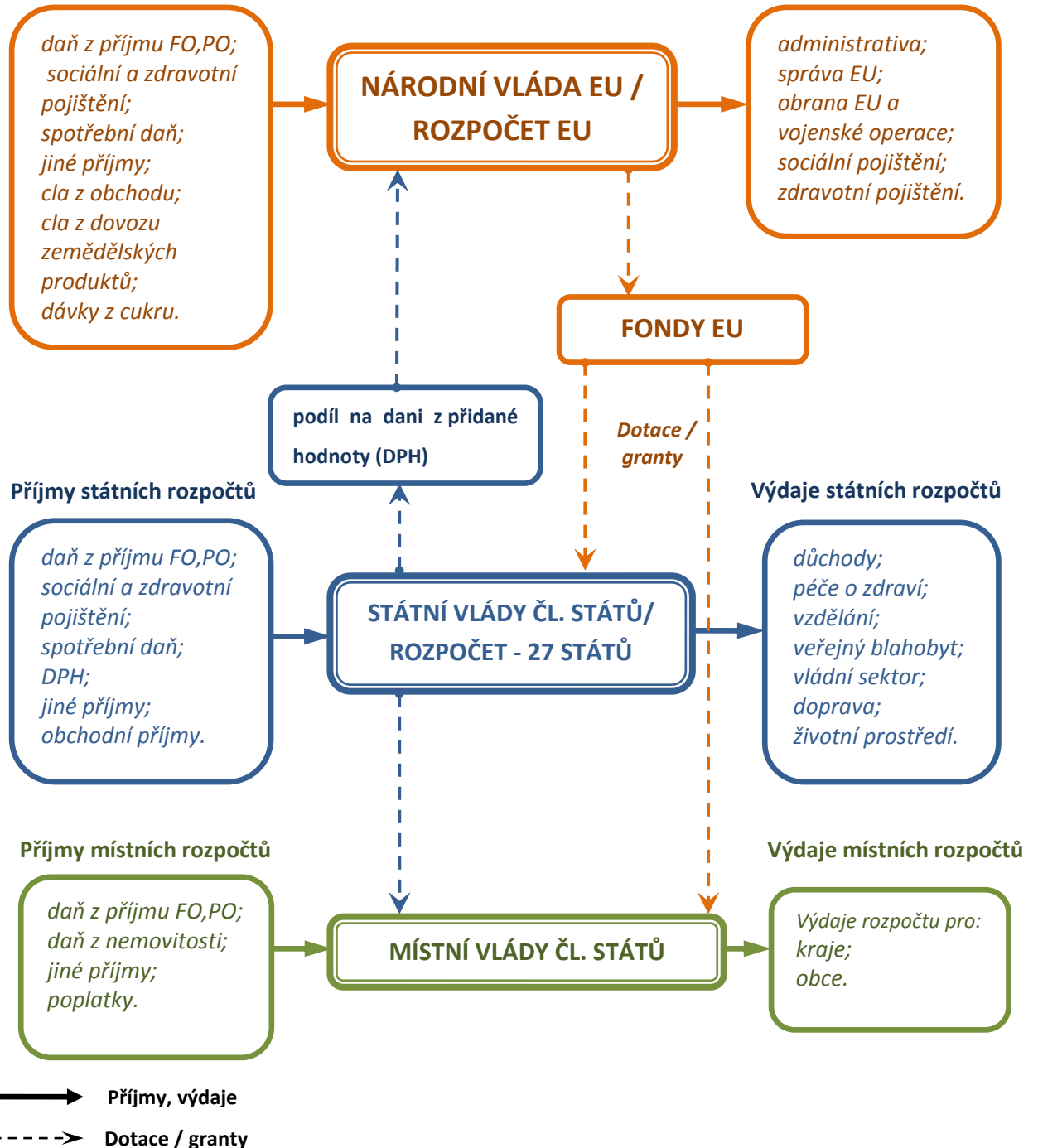
Zdroj: Vlastní zpracování

Jak bylo popsáno v kapitolách 5.2.2 až 5.2.4 model fiskálního federalismu EU pracuje na bázi příjmů a výdajů rozpočtu EU a státních rozpočtů. Rozpočet EU své tradiční příjmy (clo z obchodu s třetími zeměmi, cla z dovozu zemědělských produktů a dávky z cukru) a příjmy z členských států (procentuální podíl z HNP a DPH). Výdaje rozpočtu EU slouží k vlastnímu hospodaření EU (správa EU, administrativa institucí EU, překladatelství) a k přerozdělování finančních prostředků formou dotací a grantů členským státům z různých fondů EU.

4.3 Aplikace US modelu na podmínky EU

Vlastní příjmy národního rozpočtu EU

Výdaje národního rozpočtu EU

Obr. 12 – Aplikace US modelu na podmínky EU

Zdroj: Vlastní zpracování

4.4 Hodnocení a porovnání US modelu na podmínky EU

4.4.1 *Federalismus EU po zavedení US modelu*

Při aplikaci modelu amerického fiskálního federalismu na podmínky EU, se vychází z vertikálního rozdělení pravomocí a kompetencí mezi jednotlivé vládní úrovně. Dominantní postavení plní národní vláda EU, která bude mít nejsilnější pravomoce a kompetence. Národní vláda se bude skládat z různých institucí Evropský parlament, Evropská komise, Rada EU, soudní a účetní dvůr a Evropská centrální banka. Tyto instituce budou mít dohled nad fungováním federace. Pravomoce národní vlády budou silnější než doposud, hlavní změnou oproti stávajícímu modelu EU bude pravomoc národní vlády vybírat daně, budovat společnou armádu, uzavírat mezinárodní smlouvy, řídit monetární politiku, dále tvorba a schvalování zákonů. Naopak pravomoce a kompetence jednotlivých států by se rapidně snížily. Zůstaly by pravomoce pro stanovení určitých zákonů, řídit státní volby, regulovat vlastní obchod. Jednotlivé státy by ztratily určitou suverenitu a autonomii a staly by se závislé na národní vládě.

4.4.2 *Fiskální federalismus EU po zavedení US modelu*

Zcela odlišný by byl způsob a systém financování jednotlivých vládních úrovní, oproti stávajícímu modelu EU.

Národní vláda

Největším příjmem národního rozpočtu by byla daň z příjmu fyzických a právnických osob a odvody na sociálním a zdravotním pojištění, dále tradiční zdroje rozpočtu EU jako různé druhy cel uvalené na produkty pocházející ze zemí mimo EU a příjem do národního rozpočtu v podobě procentuálního podílu daně z přidané hodnoty jednotlivých států. Výdaje národní vlády by se klasifikovaly do dvou hlavních kategorií. První kategorie by byla kategorie vlastních výdajů, kde by největší finanční prostředky přišly na sociální a nezaměstnanecké dávky, důchody, zdravotnictví, výdaje na administrativu, správu a hospodaření EU a společnou obranu EU a vojenské operace. Druhá kategorie výdajů národní vlády vstupuje do fondů EU. Tyto fondy slouží k dotování různých projektů např. rozvoj regionů, zemědělský fond, fond pro ochranu životního prostředí, komunitární

programy v oblastech vzdělávání, výzkum a inovace, kultura, podnikání, životní prostředí, sociální politika, zdraví, svoboda a bezpečí, zlepšení infrastruktury aj.

Státní vlády

Podobně jako národní vláda EU, také státní vlády by spoléhaly na příjmy ze sdílených daní s národní vládou (daň z příjmu FO a PO) pro financování veřejných výdajů. Nejdůležitějším zdrojem financí na státní úrovni by byly příjmy z výběru spotřební daně a daně z přidané hodnoty. Dále odvody za sociální a zdravotní pojištění a různé poplatky (např. poplatky za školství). Dalším významným příjmem by byly dotace od národní vlády EU. Největší část výdajů by byla poskytována na péči o zdraví občanů (správa nemocnic, dodávky léku, poskytování lékařské služby), dopravu, důchody, životní prostředí a školství.

Místní vlády

Nejdůležitějším příjmem na místní úrovni vlády by byly dotace od státní vlády a přímé dotace od národní vlády. Tyto příjmy by tvořily až dvě třetiny místních rozpočtů. Dalším důležitým příjmem by byly nepřímé daně, především daň z nemovitosti. Největší část výdajů by byla použita na financování vzdělání, správu regionů, místních lékařských služeb a rozvoj venkova.

4.4.3 Výhody a nevýhody oproti stávajícímu modelu EU

Mezi výhody oproti stávajícímu modelu patří zvýšení příjmů národní vlády. Finanční prostředky by plynuly nejen z tradičních zdrojů, jako jsou cla uvalená na produkty z mimoevropských zemí, cla z cukru a procentuální odvod DPH z jednotlivých členských států, ale také ze sdílených daní a sociálního a zdravotního pojištění. Tyto příjmy by sloužily národní vládě k širším možnostem využití těchto finančních prostředků pro vlastní účely (správa EU, obrana EU, řízení mezinárodního obchodu, rozvoj infrastruktury) a financování státních a místních vlád prostřednictvím dotací a grantů z fondů EU. Mezi nevýhody oproti stávajícímu modelu patří ztráta suverenity jednotlivých států. Jednotlivé státy by měly mnohem menší pravomoce v rozhodování a byly by podřízeny národní vládě. Z hlediska příjmů by si také pohoršily, část z daňových příjmů a z poplatků za sociální a zdravotní pojištění by připadlo národní vládě. Na druhou stranu by vzrostl objem

dotací a grantů z fondů EU (oproti stávajícímu modelu by EU poskytovala nejenom účelové ale i neúčelové dotace). Více ohledně výhod / nevýhod po aplikaci US modelu na podmínky EU zobrazuje rozdělení níže:

Výhody

- rozdělení pravomocí mezi národní, státní a místní vlády;
- zvýšení příjmu do národního rozpočtu;
- lepší možnosti financování;
- sdílené daně státních vlád a národní vlády;
- finanční stabilita EU;
- redukce ekonomických nerovností mezi jednotlivými státy EU;
- pevnější vazby mezi jednotlivými státy EU;
- snížení nezaměstnanosti;
- uzavírání mezinárodních smluv národní vládou EU;
- růst dotací od národní vlády státním a místním vládám;
- společný výzkum, věda a inovace;
- společná ochrana životního prostředí.

Nevýhody

- ztráta suverenity jednotlivých států;
- podřízenost národní vládě;
- snížení příjmů z daní a sociálního a zdravotního pojištění;
- některé zákony, které měla doposud v pravomoci státní vláda, přejdou do kompetence národní vlády.

5 ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala analýzou fiskálního uspořádání USA. Primárním cílem diplomové práce byla kompletní analýza fiskálního federalismu USA a aplikace amerického modelu fiskálního uspořádání na podmínky Evropské unie. Diplomová práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části byly definovány pojmy federalismu a fiskální federalismus a obecné modely fiskálního federalismu. Dále byla práce zaměřena na rozbor obecného hlediska fiskální decentralizace veřejných financí a rozpočtové skladby, kompetencí a pravomocí jednotlivých vládních úrovní.

V praktické části byla provedena kompletní analýza amerického fiskálního federalismu, historie vzniku federalismu v USA, rozdělení fiskálních příjmů a výdajů a výdajových pravomocí a kompetencí mezi jednotlivé vládní úrovně. Dále byly popsány používané nástroje fiskálního federalismu a příjmová/ výdajová složka jednotlivých vládních úrovní. Na základě získaných údajů příjmové a výdajové složky amerického rozpočtu byly vytvořeny grafy zobrazující různá procentuální rozdělení navrženo a popsáno schéma fungování systému amerického fiskálního federalismu.

Spojené státy americké jsou nejstarší federací na světě. Proces utváření amerického federalismu se začal formovat od roku 1789, kdy byl konfederativní systém nahrazen systémem federativním. Spojené státy od té doby ušly obrovský krok a staly se ekonomicky nejsilnějším státem světa. Fiskální uspořádání USA je založena na systému vertikální decentralizace, kde existují tři druhy vládních jednotek (národní, státní a místní). Národní, státní a místní vládní jednotky se dělí o sdílené příjmy a mají vlastní výdaje. Největší příjem do federálního rozpočtu tvoří odvod daně z příjmu a sociálního a důchodového pojištění. Na státní úrovni vlády připadá největší část příjmů na daně z prodeje a na místní úrovni na daně z nemovitosti. Dalším příjmem státních a místních vlád jsou dotace a granty od federální vlády. Největší část výdajů tvoří na federální úrovni financování národní obrany a sociálního pojištění. Na státní úrovni jsou největší výdaje poskytovány na péči o zdraví a financování základních a středních škol a na místní úrovni financování předškolního vzdělávání a lékařských služeb. Největším negativem fungování amerického federalismu patří stále se prohlubující deficit národního rozpočtu. Na růstu

schodku národního rozpočtu se podepsala recese americké ekonomiky. Deficit veřejných financí dosáhl ve fiskálním roce 2009 – 10,6 % HNP Spojených států.

Dále byla provedena analýza EU, vytvořeno a popsáno schéma fiskálního systému Evropské unie. Hlavním úkolem bylo ze získaných informací sestavit schéma fiskálního uspořádání USA na podmínky EU.

Myslím si, že aplikace amerického modelu by zcela změnila charakter fungování a financování EU. Vytvořila by se jedna silná ústřední národní vláda, která by měla dominantní postavení a řídila chod celé federace. Jednotlivé státy EU by ztratily svou suverenitu a dosavadní postavení na mezinárodní scéně a staly by se více závislými na národní vládě. Naproti tomu by se mezi státy vytvořily užší vazby, které by vedly k lepším vztahům ve federaci. Hlavní příjmy národní a státní vlády by tvořily sdílené daně a odvody na sociálním a zdravotním pojištění. Státní a místní vlády by mimo svých vlastních příjmů byly dotovány z fondů EU. Tento systém financování by mohl přinést lepší propojení jednotlivých vládních jednotek a zvýšení celkové infrastruktury.

Domnívám se, že cíl mé diplomové práce byl splněn. Věřím, že můj návrh systému fiskálního uspořádání USA na podmínky EU je v praxi realizovatelný a mohl by být inspirací pro budoucí systém fungování fiskálního federalismu v Evropské unii.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Citace

- [1] PEKOVÁ, J. *Hospodaření a finance územní samosprávy*. Management Press. Praha. 2004. ISBN 80726108

Bibliografie

- [2] ANTON, THOMAS J. *American federalism and public policy: how the system works*. New York: Random House, 1989. 244 s. ISBN 0-394-35362-5.
- [3] BIRD M., VAILLANCOURT F. *Perspectives on fiscal federalism*. Washington: World Bank, 2006. 265 s. ISBN 0-8213-6555-X.
- [4] BURGESS M. *Federalism and European Union: the building of Europe 1950-2000*. London: Routledge, 2000. 290 s. ISBN 0-415-22647-3.
- [5] *Businessinfo* [online]. 2009 [cit. 2010-03-22]. Spojené státy americké: Finanční a daňový sektor. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/spojene-staty-americke-financni-a-danovy-sektor/5/1000804/>>
- [6] *Cs.wikipedia.org* [online]. 2010 [cit. 2010-04-10]. Evropská Unie. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropská_unie>.
- [7] *Ec.europa.eu* [online]. 2010 [cit. 2010-04-10]. Financial Programming and Budget. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/budget/index_en.htm>.
- [8] *En.wikipedia* [online]. 2002 [cit. 2010-03-22]. Federation. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Federation>>.
- [9] *En.wikipedia* [online]. 2002 [cit. 2010-03-22]. Fiscal federalism. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Fiscal_federalism>.
- [10] *En.wikipedia* [online]. 2008 [cit. 2010-03-22]. Federalism. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Federalism>>

- [11] *En.wikipedia* [online]. 2009 [cit. 2010-03-22]. Politics of the United States. Dostupné z WWW: < [http://en.wikipedia.org/wiki/Politics of the United States](http://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_the_United_States)>.
- [12] *En.wikipedia* [online]. 2010 [cit. 2010-03-22]. Federal government of the United States. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_government_of_the_United_States>.
- [13] *En.wikipedia* [online]. 2010 [cit. 2010-03-22]. Federal government of the United States. Dostupné z WWW: < <http://en.wikipedia.org/wiki/Usa>>.
- [14] *Euroskop.cz* [online]. 2010 [cit. 2010-04-10]. Fondy EU. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8/sekce/evropska-unie/>>
- [15] *Euroskop.cz* [online]. 2010 [cit. 2010-04-10]. Fondy EU. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/43/sekce/fondy-eu/>>
- [16] *Euroskop.cz* [online]. 2010 [cit. 2010-04-10]. Rozpočet EU. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8877/sekce/rozpocet-eu/>>.
- [17] *FY 2011 President's Budget: office of management and budget* [online]. 2010 [cit. 2010-03-22]. PRESIDENT'S BUDGET Historical Tables. Dostupné z WWW: <<http://www.whitehouse.gov/omb/budget/Historicals/>>.
- [18] *Highlights of US Federal Budget* [online]. 2009 [cit. 2010-03-22]. Federal budget. Dostupné z WWW: <http://www.usgovernmentspending.com/federal_budget>.
- [19] HOLMES, Jack aj. *American Government: Essentials & Perspectives*. McGraw-Hill, 1991. ISBN 0-07-029767-3
- [20] *Ministerstvo financí ČR* [online]. 2005 [cit. 2010-03-22]. Veřejné rozpočty. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ver_rozpocety.html>
- [21] MUSGRAVE, R. A. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Management Press, 1994. 946 s. ISBN 80-85603-76-4.

- [22] PETERSON, WILLIAM H. *An outline of the american economy*. Washington: United States Information Agency, 1992. Signatura A 40573.
- [23] SCHMIDT, STEFFEN W. *American government and politics today*. Wadsworth: Belmont, 2003. 356 s. ISBN 0-534-59270-8.
- [24] *The 2010 Statistical Abstract* [online]. 2009 [cit. 2010-03-22]. Federal Gov't Finances. Dostupné z WWW:
<http://www.census.gov/compendia/statab/cats/federal_govt_finances_employment.html>
- [25] *The 2010 Statistical Abstract* [online]. 2009 [cit. 2010-03-22]. State & Local Gov't Finances. Dostupné z WWW:
<http://www.census.gov/compendia/statab/cats/state_local_govt_finances_employment.html>
- [26] *Usa.gov* [online]. 2010 [cit. 2010-03-22]. Federal and state taxes. Dostupné z WWW: <<http://www.usa.gov/Citizen/Topics/Money/Taxes.shtml>>.
- [27] *US federalism web site* [online]. 1999 [cit. 2010-04-15]. History of US Federalism. Dostupné z WWW:
<http://www.cas.sc.edu/poli/courses/scgov/History_of_Federalism.htm>.
- [28] *Usgovernmentrevenue* [online]. 2009 [cit. 2010-03-22]. Government Revenue. Dostupné z WWW: <<http://www.usgovernmentrevenue.com>>.
- [29] *Usgovernmentspending* [online]. 2009 [cit. 2010-03-22]. Government Spending. Dostupné z WWW: <http://www.usgovernmentspending.com/year2009_0.html>.

Přílohy

Příloha A -Vývoj dotací od roku 1940

Rok	Dotace v mil. \$	Rok	Dotace v mil. \$
1940	872	1978	77 889
1941	847	1979	83 351
1942	892	1980	91 385
1943	914	1981	94 704
1944	911	1982	88 134
1945	859	1983	92 448
1946	819	1984	97 553
1947	1 603	1985	105 852
1948	1 612	1986	112 331
1949	1 876	1987	108 400
1950	2 253	1988	115 342
1951	2 287	1989	121 928
1952	2 433	1990	135 325
1953	2 835	1991	154 519
1954	3 056	1992	178 065
1955	3 207	1993	193 612
1956	3 561	1994	210 596
1957	3 974	1995	224 991
1958	4 905	1996	227 811
1959	6 463	1997	234 160
1960	7 019	1998	246 128
1961	7 126	1999	267 886
1962	7 926	2000	285 874
1963	8 602	2001	318 542
1964	10 164	2002	352 895
1965	10 910	2003	388 542
1966	12 887	2004	407 512
1967	15 233	2005	428 018
1968	18 551	2006	434 099
1969	20 164	2007	443 797
1970	24 065	2008	461 317
1971	28 099	2009	537 991
1972	34 375	2010 od.	653 665
1973	41 847	2011 od.	645 714
1974	43 357	2012 od.	583 247
1975	49 791	2013 od.	585 817
1976	59 094	2014 od.	613 703
1977	68 415	2015 od.	641 431